

Technická univerzita v Liberci

FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra: Katedra pedagogiky a psychologie

Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Učitelství odborných předmětů

HODNOTOVÁ ORIENTACE ŽÁKŮ STŘEDNÍ ŠKOLY

THE VALUE ORIENTATION OF HIGH SCHOOL STUDENTS

Bakalářská práce: 12-FP-KPP-05

Autor:

Ing. Markéta KAŠPAROVÁ

Podpis:

.....

Vedoucí práce: Doc. PaedDr. Petr URBÁNEK, Ph.D.

Počet

stran	grafů	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
55	12	1	4	10	

V Liberci dne:

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická
Akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Markéta Kašparová**
Osobní číslo: **P09001235**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Učitelství odborných předmětů**
Název tématu: **Hodnotová orientace žáků střední školy**
Zadávací katedra: **Katedra pedagogiky a psychologie**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cíl:

Zjistit změny hodnotové orientace žáků střední školy

Požadavky:

Studium problematiky hodnotové orientace

Vytvořit dotazník k dotazování žáků střední školy

Provést analýzu výsledků

Vytvořit strukturu bakalářské práce

Zpracovat data; analyzovat, interpretovat výsledky

Metody:

Dotazování (dotazník)

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury:

HORÁK, J. Kapitoly z teorie výchovy I. a II. Problematika hodnot a hodnotové orientace. Liberec : TU v Liberci, 1997. ISBN 80-7083-224-x.

HORÁK, J. Škola a hodnotová orientace dětí a mládeže. Liberec : TU v Liberci, 1997. ISBN 80-7083-257-6.

SAK, P. Proměny české mládeže. Vyd. 1. Praha: Petrklíč, 2000. ISBN 80-7229-042-8.

KRAUS, B. Středoškolská mládež a její svět na přelomu století. Brno: Paido, 2006. ISBN 80-7315-125-1.

Vedoucí bakalářské práce:

doc. PaedDr. Petr Urbánek, Ph.D.

Katedra pedagogiky a psychologie

Datum zadání bakalářské práce: **30. dubna 2012**

Termín odevzdání bakalářské práce: **30. dubna 2013**

doc. RNDr. Miroslav Brzezina, CSc.

děkan

L.S.

doc. PhDr. Tomáš Kasper, Ph.D.

vedoucí katedry

V Liberci dne 30. dubna 2012

Čestné prohlášení

Název práce: Hodnotová orientace žáků střední školy I
Jméno a příjmení autora: Ing. Markéta Kašparová
Osobní číslo: P09001235

Byl/a jsem seznámen/a s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména § 60 – školní dílo.

Prohlašuji, že má bakalářská práce je ve smyslu autorského zákona výhradně mým autorským dílem.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracoval/a samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce a konzultantem.

Prohlašuji, že jsem do informačního systému STAG vložil/a elektronickou verzi mé bakalářské práce, která je identická s tištěnou verzí předkládanou k obhajobě a uvedl/a jsem všechny systémem požadované informace pravdivě.

V Liberci dne:

Ing. Markéta Kašparová

Poděkování

Děkuji doc. PaedDr. Petr Urbánek, Ph.D. za konzultace a podporu při práci.

Dále děkuji svým rodičům, přátelům, kamarádům a všem, kteří mi byli nápomocni při zpracování této bakalářské práce.

Abstrakt

Práce se zabývá hodnotovou orientací žáků středních škol.

V této práci byla klasifikována hodnota a hodnotová orientace.

Na základě poznatků byl zhotoven dotazník.

Žáci byli dotázáni na určité hodnoty, které hodnotili. Na základě výsledků byl sestaven žebříček hodnotové orientace, který byl porovnán s podobným výzkumem.

Abstract

This work is about the value orientation of high school students.

In a first part is classification value and value orientation.

Base on classification was made the questioner.

Student was questioned about the values, which they rate. Base on the result was making a chart the value orientation. This chart was compare with similar study.

Klíčová slova

Hodnotová orientace

Hodnota

Key words

The value orientation

The value

Obsah

1. Úvod.....	1
2. Vymezení pojmů zájem, potřeba, hodnota a hodnotová orientace	2
2.1. Hodnota	2
2.1.1. Klasifikace hodnot	3
2.1.2. Hodnoty a ideály	6
2.2. Hodnotová orientace	6
2.3. Zájem.....	6
2.4. Potřeba.....	8
2.4.1. Hierarchie potřeb podle Maslowa.....	9
2.5. Motivy	10
2.6. Žáci středních škol	10
2.6.1. Období pubescence	10
2.6.1.1. Tělesný vývoj	11
2.6.1.2. Vývoj inteligence.....	12
2.6.1.3. Volný čas	12
2.6.1.4. Zamilovanost a sexualita	12
2.6.2. Období adolescence	13
2.6.2.1. Tělesný vývoj	14
2.6.2.2. Vývoj inteligence.....	14
2.6.2.3. Volný čas	14
2.6.2.4. Zamilovanost a sexualita	14
2.6.3. Budoucí cíle a očekávání	15
2.6.4. Vzdělání a škola.....	15
3. Empirický výzkum.....	15
3.1. Stanovení cíle	15
3.2. Metodologie	15
3.2.1. Dotazník 2013.....	16
3.2.1.1. Skladba dotazníku, dotazník.....	16
3.3. Zkoumaný vzorek.....	21
3.4. Výzkumné prostředí	21
4. Vlastní šetření	22

4.1.	Vyhodnocení dotazníku 2013	22
4.1.1.	Respondentův věk.....	22
4.1.2.	Pohlaví respondentů.....	23
4.1.3.	Studovaná škola	24
4.1.4.	Známky na základní škole	24
4.1.5.	Výběr školy.....	25
4.1.6.	Spokojenost se studiem.....	26
4.1.7.	Práce x Studium?	27
4.1.8.	Věrnost oboru	28
4.1.9.	Požadavky na školu	29
4.1.10.	Hodnoty nejbližší budoucnosti	30
4.1.11.	Hodnotová orientace	33
4.2.	Změny hodnotové orientace	39
4.3.	Změna hodnotové orientace v průběhu let	46
5.	Diskuze k šetření.....	47
6.	Závěr šetření	52
7.	Závěr	53
8.	Použitá literatura	54
9.	Seznam obrázků, grafů a tabulek	55

1. Úvod

Bakalářská práce se zabývá hodnotovou orientací žáků středních škol.

Na základě zadání práce bude vytvořen dotazník, který bude distribuován do středních odborných škol a středních odborných učilišť.

Teoretická část práce je zaměřena na vymezení základních pojmů v dané oblasti a na ilustraci respondenta. Zabývá se především jeho psychickým, fyzickým a psychologickým vykreslením v období, kdy si vybírá střední školu a obdobím, kdy respondent ukončuje své studium.

Praktická část vychází z kvantitativního výzkumu, který byl uskutečněn za pomoci dotazníku. V této části práce byl dotazník, který by distribuován mezi žáky středních škol, vyhodnocen. A na základě výsledků došlo ke srovnání hodnotového systému dnešních žáků středních škol s hodnotovým systémem respondentů středních škol, kteří již byli testováni v minulosti.

2. Vymezení pojmů zájem, potřeba, hodnota a hodnotová orientace

Hodnoty a hodnotová orientace jsou součástí energetické stránky osobnosti. Spolu s potřebami zájmy a postoji vytvářejí motivaci k jednání člověka a určují směr tohoto jednání. Ta část potřeb, která bývá charakterizována jako základní, vztažená především k biologickému systému člověka, vytváří základní motivaci působící na člověka s velkou naléhavostí, ale v relativně krátkém časovém úseku. [1]

Hodnoty představují oproti základním potřebám motivaci více socializovanou a kultivovanou. Hodnoty nepředstavují izolované prvky motivační struktury jedince bez vzájemných vazeb. Vedle preferenčního významu konkrétní hodnoty pro jedince, může každého charakterizovat i struktura těchto hodnot. Stejná preferenční síla hodnot může při jiné hodnotové konfiguraci představovat jiný hodnotový subjekt.

Výsledný obraz preferencí a korelací tvoří *hodnotovou orientaci* člověka. Proto je významné sledovat nejen preference dílčích hodnot, ale i souhrnnou strukturu vzájemných hodnotových vazeb.

Současné psychologické koncepty hodnot vycházejí z filozofického základu, ale objevuje se v nich snaha přistupovat i v teorii k hodnotám tak, aby bylo možno vyjádřit je v pojmech převeditelných do sféry operacionální a zjišťovat je pak v konkrétních situacích u konkrétních jedinců nebo skupiny osob. [1]

2.1. Hodnota

Hodnotu lze chápat jako vztah subjekto-objektového charakteru, který je determinován. Hodnoty pak signalizují obecnou skutečnost, která byla získána v historicko-společenském vývoji.

Hodnoty se vytvářejí ve vědomí člověka a vztahují se k předmětům či cílům a zároveň jsou kritérii, normami osobního a společenského rozhodování.

Zobecněný pojem hodnota lze chápat dvojím způsobem:

1. Pojem hodnota označuje kvality objektivně existujících podnětů a jevů vyskytujících se nezávisle na přisouzení hodnoty.
2. Hodnota jako hodnotovost pro konkrétního člověka

Přijetím hodnoty jako něčeho důležitého, můžeme hodnotu pak chápat ve třech významech.

- Hodnota jako kvalita věcí
- Hodnota jako kladné hodnocení postojů
- Hodnota jako obecné kritérium

Hodnotu je možno považovat za vyspělejší charakteristiku odrážející společenské prostředí. Zájmové dimenze se podílejí na zaměřenosti jedince na konkrétní hodnoty. Stane-li se, že zájem pronikne do způsobu života, pak zájem určuje hodnotovou orientaci jednotlivce. [2]

2.1.1. Klasifikace hodnot

Požadavek na klasifikaci hodnot má především filosofické studium, v psychologii je tato klasifikace odmítána.

Klasifikace hodnot v hodnotových orientacích:

- *klasifikace hodnot* jako systematické upořádání jednotlivých teorií a usouvztažnění hodnotové problematiky v rámci axiologie nebo její specifikace v rámci konkrétních společenských věd.
- *klasifikace hodnot* jako typologie hodnot. Zde se hledají různé druhy hodnot a vzájemné vztahy. Často předpokládají typologické klasifikace hodnot také hierarchii hodnot.
- *klasifikace* je proces hodnocení. Toto pojetí je nejméně časté a odpovídá tradičnímu chápání hodnotové klasifikace. (Duplinský, Dobrovolská, 1981) [3]

Příklad přístupu k problému klasifikace hodnot lze uvést *třídění Bakalářovo* (1973), který stanovil čtyři základní výzkumné koncepce hodnot:

- *specifické hodnoty a hodnotová orientace* – jde o výsledky výzkumu zvláštních částí populace (duševně chorých, studentů, vězňů apod.);
- hodnoty, které úzce souvisejí s tzv. základními lidskými potřebami a orientací člověka (koncepce Maslowa, Fromma, Rogerse);
- hodnoty a hodnotové orientace související s přijetím filozofického či náboženského systému, se světovým názorem a ideologií;
- hodnoty s výrazně sociologizujícím významem, odvozené a konkretizované pro popsání celých sociálních systémů, event. jednotlivců v nich;

[3]

Naturalistické pojetí člověka bere v úvahu poznatky přírodních věd, především biologie a fyziky. Zdůrazňuje přímé, smyslové poznání skutečnosti; emoce představy a hodnoty člověka jsou považovány za fakta nižší úrovně věrohodnosti, která ještě vyžadují ověření na základě smyslového poznání. Hodnoty a jejich vznik jsou vysvětlovány biologicky: organismus se snaží přežít, hodnoty jsou prostředky evoluce.

Humanistické pojetí člověka bere v úvahu lidskou zkušenost, a to jak vnější, tak vnitřní, opírá se o smyslové poznání, ale také o výsledky reflexe a empatie. Představitelé tohoto směru očekávají, že rozvoj teoretické a aplikované psychologie umožní adekvátně vysvětlit problematiku hodnot v rámci vědy o funkci lidského organismu. Systém hodnot u konkrétního jedince je podmíněn jednak konstitucionálně, jednak kulturou, v níž žije a která potlačuje nebo zdůrazňuje některé potřeby člověka, a tím ovlivňuje také vytváření jeho hodnotového systému

Ontologický přístup k člověku a hodnotám je pokusem o popis hodnot na základě analýzy bytí, neboť popírá možnost odvození hodnot ze zkušenosti. Tento transcendentní objektivismus vyvozující hodnoty z nadzkušenostního charakteru reality, nemá předpoklady pro to, aby se stal teoretickým základem pro konkrétní výzkumy hodnotových systémů a odpověděl na otázku mechanismu výběru určitých hodnot

[3]

Morris (1965) dělí hodnoty na:

- *Operativní hodnoty* – organismus preferuje (spíše biologicky) určité konkrétní objekty před jinými;

- *Konceptualizované hodnoty* – souvisejí s vědomím, se symbolizovaným objektem; jde o anticipaci cíle, toho, co má být dosaženo, nemusejí vždy korespondovat s operativními hodnotami;
- *Objektivní hodnoty* – projevují se v konkrétním jednání bez ohledu na preferenci a koncepci; [3]

Klasifikace podle Kluckhohna(1950), je velmi detailní klasifikace – dimenze hodnot jsou zde uvedeny zkráceně:

- *Dimenze modality* – pozitivní a negativní hodnoty;
- *Dimenze obsahu* – patří sem kognitivní, morální a estetické hodnoty;
- *Dimenze účelu* – způsobové hodnoty (způsob činnosti), instrumentální hodnoty (prostředek dosažení cíle), cílové hodnoty (týkají se cílů);
- *Dimenze obecnosti* – hodnoty specifické pro situaci a hodnoty s obecnou platností;
- *Dimenze organizace* – uspořádanost hodnot;
- *Dimenze rozsahu* – hodnoty od obecně lidských po subjektivně zformované hodnoty;
- *Dimenze explicitnosti* – od verbalizovaných hodnot (explicitních) po odvozené hodnoty (implicitní) [3]

Tugarinova klasifikace třídí hodnoty v souvislosti s výchovou mladé generace na základě principu dialektického chápání obecného a jedinečného:

- *Hodnoty společenské* – vytvořené společností, s obecným a základním významem pro každého člena společnosti a pozitivně ovlivňující jeho osobní hodnotový systém;
- *Hodnoty osobní* – sem patří individuální životní hodnoty, které jsou specificky transformovány kulturou a materiálně technickým a sociálně politickým prostředím. [3]

2.1.2. Hodnoty a ideály

Člověk hodnotí to co je dobré, prospěšné, špatné nebo nežádoucí a tím dává věcem určitý význam neboli hodnotu. Hodnotou tedy nazýváme věc, která je pro jedince potřebná a drahá.

Rozliční lidé mají rozličné systémy a hierarchie hodnot. Osobní systém hodnot nemusí nutně souhlasit se společností. Některé hodnoty mohou být pro konkrétní osobu velmi důležité a pro druhého mohou být naprosto nedůležité, lhostejné.

Jako ideály jsou označeny společensky uznávané hodnoty, patří sem i politické a ideologické postoje a ideály.

Hodnoty a ideály jsou důležitými motivy chování, protože do jisté míry určují stanoviska a směr, kterým se budou jedinci ubírat.

Osobní hierarchie hodnot se během života mění v závislosti na okolí. [4]

2.2. Hodnotová orientace

Hodnotová orientace je často chápána podobně jako hodnoty a zaujímá důležité místo v osobnosti jedince, která jej ovlivňuje.

Hodnotové orientace jsou komponenty, které představují osu vědomí, kolem které se otáčejí myšlenky city a názory jedince a zároveň tato osa zajišťuje stabilitu osobnosti

Hodnotová orientace je jednou z komponent struktury společnosti. Hodnotové orientace směřují k životním cílům a tím se stává regulátorem chování. Významem této regulace je uplatňován v případě, jestliže se jedinec pohybuje v nových životních situacích. [2]

2.3. Zájem

Zájem lze definovat jako snahu člověka po rozšíření svého horizontu ve formě prohloubení vědění. [4]

Zájem může být také definován jako uvědomělé a trvalejší zaměření aktivity jedince na vybranou oblast poznávání nebo činnosti. [2]

Zájem lze charakterizovat jak kladným citovým hodnocením určité skutečnosti, tak i snahou ji poznat a konat činnosti s ní spojené. Hlubší zájem lze označit jako lásku. Obvykle se vyvíjí až od puberty, kdy se jedinec dokáže pro něco „nadchnout“.

Zájmy se rozlišují na:

- aktivitu x pasivitu
- sílu x slabost
- stálost x přelétavost
- společenská hodnota

Zájmy, které lze nazvat za rekreační označujeme jako koníčky, v tomto případě lze mluvit tedy o zájmových orientacích.

Zájem je velmi důležitý faktor podmiňující úspěch. Z pouhého zájmu, ale nemusí nutně vyplývat úspěch. Pouze ze zájmu není možno provést exaktní predikci.[4]

Zájmy se obvykle rozlišují:

- obsahem
co konkrétně člověka zajímá, k čemu se zájem dále vztahuje
- počtem objektů zaměření
jednostranné nebo mnohostranné
- rozvinutostí
intenzita zájmu
- trvalostí
jedná se o vyjádření zájmu v čase (přechodné, trvalé, dlouhodobé)
- společenským oceněním
kladné nebo záporné
- hodnotou, úrovní, kvalitou
hodnotné, náročné nebo jednoduché či primitivní

Každý jedinec má ve svém životě několik druhů zájmů. Tyto zájmy se mohou navzájem doplňovat nebo si odporovat.

Zájmy jsou získané motivy, které přispívají k obohacení člověka a zároveň podporují jeho rozvoj. Obecnou funkcí zájmů je tedy podněcovat jedince k činnosti. [4]

2.4. Potřeba

Člověk se liší od živočichů svobodou volby. [5]

Potřebami jsou nazývané pocity a prožitky nedostatku nebo nadbytku. Potřeby jsou nejdůležitějším druhem motivů.

Za uspokojenou potřebou následuje další potřeba, pokud ta není uspokojena nebo naplněna v dostatečné míře, může člověka dovést až k deprivaci nebo k frustraci.

Dělení potřeb:

- Potřeby biologické
- Potřeby sociálně psychologické

Potřeby biologické jsou potřeby vrozené, tyto potřeby má člověk společné s živočichy. Potřeby biologické jsou značně socializovány a zušlechťovány.

Potřeby sociálně psychologické se projevují jako touha být chráněn a mít kam se uchýlit. Zvláště důležité je uspokojení této potřeby v období dětství, kdy se člověk vyvíjí, pokud jedinec dlouhodobě citově strádá a není jeho potřeba z této oblasti zcela uspokojena, může u něj dojít k citové deprivaci a ta má negativní důsledky pro jedince a jeho vývoj. [4]

Potřeba je stav osobnosti odrážející rozpor mezi tím co je dáno a tím co je nutné pro život a rozvoj jedince. Je to stav podněcující k činnostem zaměřeným na odstranění negativ. [5]

Potřeba energetizuje, zaměřuje a udržuje jednání, tak aby bylo dosaženo cíle.

Stránky potřeb

- Kognitivní
obsah, čeho je zapotřebí, čeho se nedostává, čeho je nadbytek
- Konativní
úsilí odstranit odchylku od normálu a dosáhnout žádoucího stavu
- Afektivní
nelibost z odchylky od normálu (když je něčeho moc nebo málo), radost z uspokojení

[5]

2.4.1. Hierarchie potřeb podle Maslowa

Na základě klinických zkušeností A.H.Maslow vytvořil následující hierarchii potřeb (viz. obrázek 1).

Obrázek 1 Maslowova hierarchie potřeb

Mezi sociální potřeby je především řazena potřeba lásky, příslušnosti a potřeby uznání, ocenění. Uspokojení těchto potřeb by pak mělo vést k uspokojení důležité potřeby - potřeby sebeúcty.

Zákony motivace dle Maslowa

- Vyšší potřeby nastupují obvykle tehdy, když jsou uspokojeny potřeby nižší
- Není-li naplněná potřeba nižší, tak se tlak na upokojení zvyšuje

[1]

2.5. Motivy

Potřeby, pudy, sklony a tendence všech druhů se v psychologii nazývají nejčastěji motivy.

Každý jedinec je motivován ať už potřebou nebo zájmem.

Z psychologického hlediska se motivy jeví jako příčiny jednání. [4]

2.6. Žáci středních škol

Žáci středních škol prochází obdobím dospívání.

Období dospívání je nejčastěji děleno na dvě období:

- Období pubescence
- Období adolescence

Období pubescence je obdobím pohlavního dospívání a obdobím začleňování do společnosti. Toto období se ohraničuje somatickými změnami: u dívek první menstruací, u chlapců první noční polucí. Tyto změny se dějí v rozpětí třinácti až patnácti let, ale většina dívek touto změnou prochází o rok dříve než chlapci.

Období adolescence je klidnějším obdobím v období dospívání. Tato etapa začíná patnáctým rokem a trvá přibližně do dvaceti let. V tomto období se dokončuje tělesný růst a pokračuje společenské zařazování a nastupuje přechod do dospělosti. [6]

2.6.1. Období pubescence

Toto období bývá ohraničováno jedenáctým až patnáctým rokem. Vyznačuje se tělesnými proměnami a pohlavním dospíváním. Pubescent přijímá novou integraci osobnosti a hledá svoji identitu. Celkově se mění jeho vztah ke společnosti a k okolí a musí se rozhodnout nebo si vybrat mezi povoláním nebo studijním oborem. [7]

V tomto období začíná zvyšování kompetencí, prohlubování vědomostí, dobré výsledky jsou kladně hodnoceny a zvyšují sebehodnocení, v opačném případě může docházet u jedince ke komplexu méněcennosti.

Důležitým prvkem je začleňování se do společnosti vrstevníků, které vede k zisku sociálních interakcí. [6]

Pubescent reaguje podrážděně, jeho nálady jsou labilní, převažuje rozmrzelost, nespokojenost, neklid a apatie. Tyto nálady hraničí s depresemi. Objevují se poruchy soustředění a pubescenti jsou snadno unavitelní.

Často mívají pocit nejistoty a může se u nich projevovat destruktivní chování. Zároveň, ale stoupá jejich sebekontrola nad vlastním chováním. Objevuje se pubescentní negativismus, jež vede ke vzpouře vůči autoritám. Pubescent je alergický na tresty, v tomto období se jeví jako nejhorší tresty tělesné a doporučuje se u nich trestat jedince jen tehdy, když není jiného východiska.

Pubescentova závislost na rodičích klesá a přibývá kritika ze strany jedince směrem k učiteli nebo dospělému. Vzpoura je normálním stádiem vývoje, usnadňuje vymanění z dětinské citové závislosti.

Vztah vrstevníků je jednou z hlavních hybných sil pubescentního vývoje.

V tomto období se vytváří rozdíl mezi formální a neformální autoritou. Veřejné mínění třídy nebo jiné skupiny vrstevníků je silné, představuje hrozbu. Pubescent se snaží být za každou cenu populární nebo alespoň vybočovat z řad svých vrstevníků. V tomto období touží po věrném kamarádovi, se kterým tráví spoustu času. [7]

Pubescent chce být především rovnocenným partnerem. Ve skupině jedinec hledá uspokojení, jistotu, kladné hodnocení a na tomto základě poté buduje své sebehodnocení. Mladistvý se identifikuje se skupinou vrstevníků, přijímá jejich normy, oblečení, způsob vyjadřování, gestikulaci.

Pubescentovi záleží na dobrém přátelském vztahu s vrstevníkem. [6]

2.6.1.1. Tělesný vývoj

Dočasné zrychlení růstu je v tomto období typické, u dívek vrcholí mezi jedenáctým a dvanáctým rokem, u chlapců o dva roky později a je mnohem prudší. Celkově tento růst vede k trvalejším rozdílům zejména v tělesných proporcích. [7]

Změna proporcí vede k přiblížení se tvarům dospělých. Na somatické změny reaguje i okolí pubescenta. Dívky bývají neklidné kvůli probíhajícím změnám a chlapci jsou naopak frustrováni pomalým dospíváním. [6]

U dívek se rozšiřují boky, zužuje se pas, rostou ňadra i ochlupení. Zvětšují se vaječníky a zvyšuje se produkce estrogenu, tyto změny následně vedou k menstruaci.

U chlapců se rozšiřují ramena, mizí podkožní tuk a roste ochlupení a začíná se projevovat mutace hlasu. Dále u nich dochází ke zvětšování pohlavního orgánu (varlat)

a ke zvýšení produkce testosteronu, což vede k poluci. Chlapci, kteří dospívají dříve, bývají dobří ve sportu, sexuálně atraktivnější a společensky i pracovně úspěšnější. Později zrající a dospívající chlapci mohou trpět pocity méněcennosti. [7]

2.6.1.2. Vývoj inteligence

Patnáctiletý pubescent je schopen vědecky myslet. Jeho myšlení je neohrabané, pomalé a s chybami, což je způsobené absencí cviku, zkušenosti a trpělivosti. Pubescent provádí formální logické operace, které jsou nezávislé na obsahu.

Jedinec v tomto období rád srovnává realitu s ideály. Uvažuje kriticky o smyslu hodnot, které mu vštěpuje společnost a toto uvažování ho vede ke kritičnosti, nespokojenosti, zklamání a pesimismu. [7]

2.6.1.3. Volný čas

Zaměstnání pubescentů ve volném čase odpovídá jejich rozumové i celkové vyspělosti. [7]

2.6.1.4. Zamilovanost a sexualita

První zamilování je platonické a objevuje se v období pubescence. Jedinci v tomto období milují spíše očima než tělem a lásku si idealizují.

První láska je často náhlá a přichází na první pohled.

V pubescenci nedochází k sexuálnímu styku. Sexuologové tvrdí, že pubescence má pro vývoj sexuality jen aktivační význam. Samotný sexuální zájem se projevuje jen na rovině zvědavosti a ze zvědavosti vyplývají i heterosexuální kontakty. Pubescent se zabývá vlastním tělem a běžným jevem je pubescentní masturbace. Záleží mu na druhém pohlaví. Jedinec v zamilovaném stavu se zabývá svým vzhledem dvojnásobně a může v sobě nalézt zalíbení nebo naopak nelibost až zděšení.

Ve věku dvanácti až čtrnácti let trpí pubescenti nižší sebeúctou. [7]

Pubescentovi záleží na přátelském vztahu s vrstevníkem a projevují se náznaky zamilovanosti, většinou neopětované.

První sexuální vztahy, mohou činit u jedince rozčarování, které vychází z jednostrannosti vztahu nebo z jeho neúplné informovanosti. [6]

2.6.2. Období adolescence

Adolescence je vrcholem mládí. [7]

Období adolescence je klidnější období než pubescence, ale není bezproblémové. Toto období probíhá ve věku patnácti až dvaceti let, někdy i déle.

Mladiství končí povinnou školní docházkou. Následně může být adolescent vyučen, maturovat, vstoupit do zaměstnání nebo jít na vysokou školu.

V adolescenci dochází k dalšímu formování osobnosti a jedinci podstupují tzv. psychosociální moratorium. Nechtějí již býti dětmi, ale mají rozporuplný vztah k dospělosti. Chtějí přednosti dospělých, ale odmítají jejich odpovědnost a jednotvárný způsob života a navíc těžce nesou, když jsou považováni za nedospělé.

Senzomotorické i intelektové předpoklady jsou v adolescenci na takové úrovni, že jedinci dosahují vysokých výkonů, ale mnoho adolescentů tohoto potenciálu nevyužívá.

Adolescenti usilují o nezávislost na rodičích a dospělých a vytvářejí si vlastní názory. Odmítají jiné názory a životní formy, v některých případech již nevystupují otevřeně a bojovně proti starší generaci, ale v mnohých případech starší generaci ignorují.

V tomto období dochází již ke zklidnění vztahů mezi rodiči a dětmi.

Přestože adolescenti slyší o nedokonalosti rodičovské profese, stejně si ji volí jako svůj cíl. [6]

V období vrcholu mládí jsou adolescenti tělesně nejhezčí, nejbystřejší, nejsvěžejší a berou svůj život zodpovědně a svobodně do svých rukou.

Dospívání je těžké a plné rozporů, dokončuje přípravu na společenské uplatnění.

Koncem tohoto období se obvykle objevuje radostnější ladění, převládá u nich pocit vnitřní síly, mládí a krásy. Dochází k citovému a rozumovému probuzení a uklidnění.

Vstup do adolescence je dán dobou tělesného dozrávání a přípravou na své budoucí povolání. Případně dosažení plnoletosti může být toužebně očekávanou událostí, zejména ze stránky duševního rozvoje.

Dnes se všeobecně hranice dospělosti posouvá do vyššího věku, zatím co sexuální život se uspišuje. [7]

2.6.2.1. Tělesný vývoj

V období adolescence se tělo stává předmětem pozornosti, ani dívky a ani chlapci se sami sobě nelíbí.

U dívek v období adolescence již nedochází k velkým růstovým změnám. Jejich postava se stává ženštější a to zejména růstem ňader a boků. Naproti tomu u chlapců je ještě výrazný tělesný růst. Jejich postava se stává mužnější, začíná růst vousů a mutace hlasu.

Toto období je vhodné pro nácvik tance. [7]

2.6.2.2. Vývoj inteligence

Adolescent myslí a reaguje rychleji, spolehlivěji a zkušeněji než pubescent. Již pro svůj intelektuální vývoj potřebují pojmy, nikoli obrazy.

Z testování inteligence se předpokládalo, že inteligence vrcholí mezi patnáctým a šestnáctým rokem a po této etapě by měl intelekt klesat. Tato teorie nebere v úvahu, že člověk následně odvyká odpovídat na otázky jistého druhu. V jiné oblasti inteligence může intelekt naopak růst. Přesný obraz inteligence lze získat jedině tehdy, bude-li inteligence brána jako celek, který obsahuje fluidní (přirozenou) inteligenci, krystalickou (zautomatizovanou) inteligenci i rozumové schopnosti (prostorová představivost). Z toho plyne, že adolescence není na vrcholu inteligence, jen je bystrý, rychlejší a ukvapenější než čtyřicátník. [7]

2.6.2.3. Volný čas

Adolescent nemá stále čas. Svůj čas tráví s kamarády, s nimiž se učí konverzaci, naslouchat druhým. Dále svůj čas tráví četbou psychologických románů, v nichž hledá návod ke vztahům. [7]

2.6.2.4. Zamilovanost a sexualita

Milostný život je rozmanitý a intenzivní. Na sex a erotiku se již jen nemyslí, ale také se o ní mluví. V období adolescence není zvláštní časté střídání partnerů pro své milostné hry, dochází u nich k experimentování. Vztahy bývají navazovány jen ze

zvědavosti, dozvědět se a poznat něco nového. Toto bývá dospělými tolerováno, někdy je to i po adolescentech vyžadováno. [7]

2.6.3. Budoucí cíle a očekávání

Cestu adolescentů do společnosti určuje společnost. Jejich směřování je ovlivněno také subjektivními představami o budoucnosti.

Podle průzkumů agentury Factum (1994) nejbližším životním cílům adolescentů dominuje potřeba dosáhnout vzdělání a následné získání zaměstnání. Preference některých cílů byly odlišné vzhledem k věku a pohlaví respondentů.

Představy o budoucnosti jsou ovlivněny subjektivním hodnocením vlastních schopností a způsoby, jakými se se svými problémy dospívající vypořádá. [6]

2.6.4. Vzdělání a škola

Škola je druhým sociálním činitelem, který ovlivňuje osobnost. Žáci základních škol první poloviny devadesátých let absolvovali školu v totalitním režimu. Tito žáci ale střední školu absolvovali za jiných podmínek. Velmi komplikovaně se mění chování učitelů a dalších pracovníků. Generační obměna probíhá pozvolna, učitelské povolání stále nemá prestiž a ani finanční ohodnocení, jaké by zasloužilo.

Také změna vztahů mezi učitelem a žákem je komplikovaná. Učitelé střední a starší generace jen obtížně mění svoje stereotypy a návyky.

Stále platí, že učitelé vnímají žáky v daleko větší míře jako podřízené než jako možné partnery. [8]

3. Empirický výzkum

3.1. Stanovení cíle

Hlavním cílem této práce je zjistit změny v hodnotové orientaci žáků středních škol a zjištění rozdílů v hodnotové orientaci.

3.2. Metodologie

Pro tuto práci byla vybrána metoda dotazování za pomoci dotazníku.

Dotazník je nejběžnějším nástrojem pro sběr dat. Je to způsob psaného řízeného rozhovoru, který je nenáročný na čas. Dotazník se skládá ze série otázek. U metody dotazníku je velmi důležité zvolit si cíl průzkumu. Dotazník lze považovat za metodu subjektivní, protože respondent může ovlivnit své odpovědi.

Otázky v dotazníku se dělí na tři typy.

- *Otevřené otázky* – kladou málo omezení v odpovědi
- *Uzavřené otázky* – dotazovaný respondent je omezen volbou odpovědi
- *Škálové otázky* – druh otázek sloužících k záznamu vlastností

Požadavky na metodu dotazníku:

- *Objektivnost* – zkoumaná osoba nemá možnost ovlivnit výsledky v kladném či záporném směru
- *Standardnost* – použití stejných podmínek pro všechny respondenty
- *Spolehlivost* – stálost výsledků v čase
- *Validita* – měří to co měřit má
- *Interpretovatelnost*

3.2.1. Dotazník 2013

Pro zjištění hodnotové orientace žáků středních škol byl zhotoven dotazník. Dotazník byl zhotoven autorem s využitím informací získaných z literatury.

Data byla získána od šedesáti osob, které vytvořený dotazník vyplňovali.

Respondenti byli dotazováni na základě internetového dotazníku, který vyplňovali v hodinách počítačové techniky. Proto nelze jednoznačně určit, ze kterých škol dotazník pochází, protože školy měly stejné nebo podobné vyučované obory a zároveň nelze určit, které školy se dotazníku zúčastnili.

3.2.1.1. Skladba dotazníku, dotazník

První část dotazníku se vztahuje k identifikačním údajům respondenta, konkrétně se dotazuje na respondentovo pohlaví a věk. Dále je dotazník zaměřen na

otázky, které souvisejí s jeho nynějším studiem, zda studuje střední odbornou školu nebo střední odborné učiliště a jaký odbor na této škole studuje.

Druhá část se ptala na dosažené známky na základní škole. Tyto otázka měla zjistit, zda známky dosažené na střední škole ovlivňují výběr střední školy. Předpokladem je, že žáci s průměrným či podprůměrným výsledkem se hlásí více na učiliště než na střední školy. A také se ptal na důvod výběru školy. Zde se snažíme zjistit důvody výběru střední školy, zda za výběrem stojí rodiče nebo si respondenti školu vybrali sami

Následující otázky se týkají školy, kterou respondenti studují. Jsou spokojeni se svojí školou? Co respondentům ve škole chybí? Co na své škole oceňují?

Tyto otázky byly doplněny o otázky týkající se budoucnosti. Respondenti byli dotazováni na to, zda se po ukončení studia chystají pracovat či studovat ve svém studovaném oboru. A zda jim škola dala vše, co budou potřebovat, ať už ke studiu či do pracovního poměru.

Po této sérii otázek následuje hodnocení jednotlivých hodnot.

První série hodnot se zabývá nejbližší budoucností. Tato otázka byla inspirovaná Marií Vágnerovou (Vývojová psychologie, 2000). Pro vytvoření této otázky bylo využito výzkumu uvedeného v této knize.

Druhá série hodnot se týká celkové hodnotové orientace. Otázka byla inspirovaná Petrem Sakem (Proměny české mládeže, 2000) a jeho výzkumem uvedeným v této knize.

Na základě výzkumu Petra Saka je provedeno porovnání jeho výzkumu z roku 1996 a tímto výzkumem z roku 2013.

Zde je uveden dotazník, který byl distribuován pomocí internetu žákům středních oděvních a textilních škol. Žáci byli v posledním ročníku svého studia.

Ahoj,
ráda bych Tě poprosila o vyplnění tohoto dotazníku, který bude sloužit k vypracování mé bakalářské práce. Celý dotazník je anonymní, takže se nemusíš bát odpovídat.

Děkuji Ti za spolupráci
Markéta Kašparová

V případě, že se budeš chtít na cokoli zeptat, tak mě můžeš kontaktovat:
marketa.kasparova@centrum.cz

Dotazník

Nyní se tě zeptám na pár osobních otázek a na vztah tebe a školy.

1. Jsi?

- ☐ Žena
- ☐ Muž

2. Kolik ti je let?

3. Co studuješ?

- ☐ Střední odbornou škola

- Obor, zaměření:

.....

- ☐ Střední odborné učiliště

- Obor, zaměření:

.....

4. Jaké byly tvoje známky na základní škole? Převážně

- ☐ Výborné
- ☐ Velmi dobré
- ☐ Dobré
- ☐ Dostačující
- ☐ Nedostačující

5. Tuto školu jsem si vybral/a, protože

6. Se studiem na své škole jsi?

- ☐ Spokojen/á
- ☐ Spíše spokojen/á
- ☐ Spíše nespokojen/á
- ☐ Nespokojen/á

7. S čím jsi nespokojen/á na své škole?

8. S čím jsi spokojen/á na své škole?

9. Chceš jít studovat nebo pracovat po ukončení studia?

- ☐ Pracovat
 - Proč?.....
- ☐ Studovat
 - Proč?.....

10. Chceš se po studiu nadále zabývat tvým studijním oborem?

- ☐ Ano
 - Proč?.....
- ☐ Ne
 - Proč?.....

11. Poskytla Ti škola vše, co budeš potřebovat k dalšímu studiu/ budoucímu zaměstnání? Případně co Ti škola neposkytla?

- ☐ Ano
 - Co?.....
- ☐ Ne
 - Co?.....

Ted' se tě zeptám na tvoje hodnoty. Co bys rád chtěl v budoucnu a co je pro tebe ted' nejdůležitější.

Klíč pro následující otázky 12.-13.:

1 - nejméně důležité

5 – nejvíce důležité

12. Co je pro tebe nejdůležitější v nejbližší budoucnosti?

Založit rodinu	1	2	3	4	5
Mít peníze	1	2	3	4	5
Dostat se na školu	1	2	3	4	5
Mít vlastní byt	1	2	3	4	5
Spokojeně žít v klidu	1	2	3	4	5
Založit podnik a mít úspěch	1	2	3	4	5
Být zdravý	1	2	3	4	5
Mít něco (motorku, auto)	1	2	3	4	5
Cestovat	1	2	3	4	5
Najít si dobrou práci, uplatnit se	1	2	3	4	5
Dokončit školu, vyučit se	1	2	3	4	5

Klíč pro následující otázky 12.-13.:

1 - nejméně důležité

5 – nejvíce důležité

13. Přiřaď k jednotlivým hodnotám počet bodů, podle toho za jak důležité je považuješ.

Zdraví	1	2	3	4	5
Mír	1	2	3	4	5
Láska	1	2	3	4	5
Životní partner	1	2	3	4	5
Rozvoj osobnosti	1	2	3	4	5
Být užitečný druhým	1	2	3	4	5
Společenská prestiž	1	2	3	4	5
Politická angažovanost	1	2	3	4	5
Životní prostředí	1	2	3	4	5
Přátelství	1	2	3	4	5
Rodina, děti	1	2	3	4	5
Svoboda	1	2	3	4	5
Úspěšnost v zaměstnání	1	2	3	4	5
Zájmy, koníčky	1	2	3	4	5
Soukromé podnikání	1	2	3	4	5
Pravda, poznání	1	2	3	4	5
Zajímavá práce	1	2	3	4	5
Demokracie	1	2	3	4	5
Plat	1	2	3	4	5
Vzdělání	1	2	3	4	5
Majetek	1	2	3	4	5

Nakonec prostor pro tebe a otázky, na které nemusíš odpovídat

14. Proč jsi odpovídal/a, tak jak jsi odpovídal/a? Nebylo ti něco jasné?

Zde se můžeš všeobecně vyjádřit.

V tomto rozsahu a znění byl dotazník předložen žákům střeňích odborných škol a středních odborných učilišť.

3.3. Zkoumaný vzorek

Všichni respondenti byli žáky střední školy v posledním ročníku.

Jedna skupinu respondentů činili žáci středních odborných učilišť. Zde bylo získáno k vyplnění dotazníku pět respondentů. Z těchto pěti respondentů byli čtyři ženy a jeden muž.

Druhou skupinu tvořili žáci střední odborné školy. Celkově bylo získáno padesát pět respondentů. Z celkového počtu bylo šest mužů a čtyřicet devět žen.

3.4. Výzkumné prostředí

Pro výzkum bylo osloveno několik středních odborných škol a středních odborných učilišť.

Školy byly požádány, aby dotazník dali svým žákům z určitých textilních oborů v posledním ročníku studia.

Na střední odborné škole měli být osloveni žáci z oborů: oděvnictví, textilní marketing, design oděvů a textilní a oděvní návrhářství.

Na středních odborných školách se jednalo o žáky z oboru dámská krejčová.

4. Vlastní šetření

4.1. Vyhodnocení dotazníku 2013

Dotazník byl distribuován žákům středních odborných škol a středních odborných učilišť, se zaměřením na textil. Celkově se zúčastnilo šedesát respondentů ve věku osmnácti až pětadvaceti let.

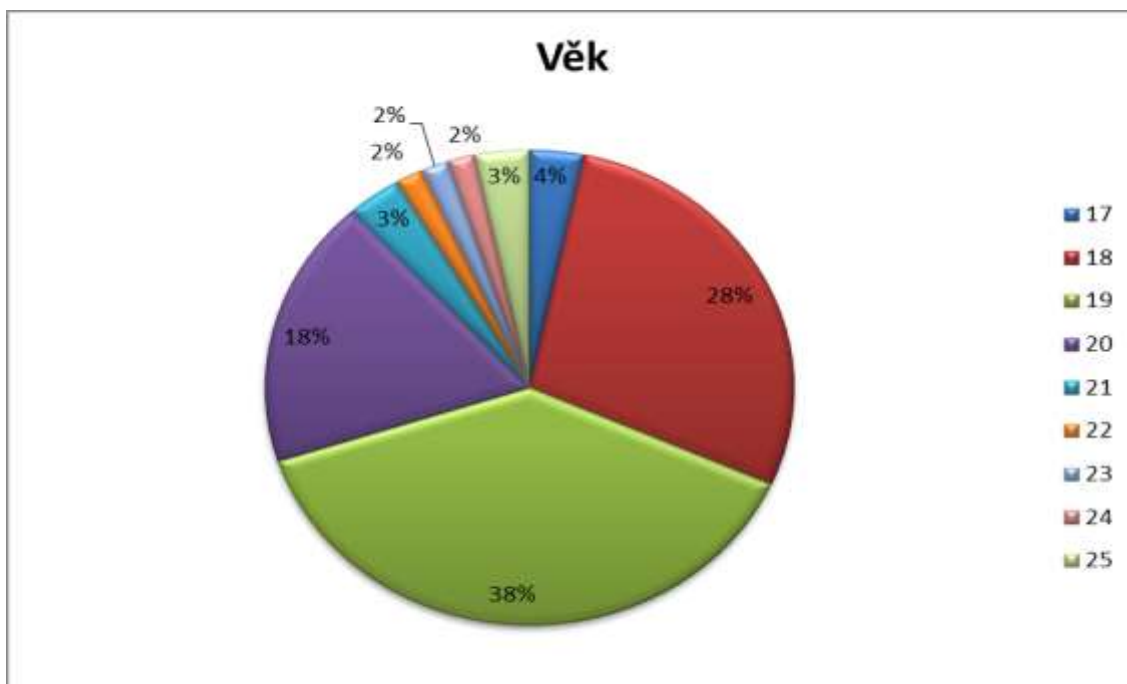
V dotazníku bylo třináct otázek, jež se dotazovaly na:

- respondenta (věk, pohlaví),
- školu (výběr, spokojenost, další profesní kroky),
- hodnoty nejbližší budoucnosti,
- hodnotovou orientaci.

4.1.1. Respondentův věk

Průměrný věk respondentů je devatenáct let. V grafu 1 je procentuálně znázorněný věk respondentů. Nejvíce respondentů bylo ve věku devatenácti let, následně osmnácti a dvaceti let. Dohromady tyto tři skupiny tvoří čtyřiaosmdesát procent, což je běžný věk pro žáky středních škol, kteří ukončují své studium. Věkově starší žáci patřili k těm, kteří si dodělávali studium a to nejen kvůli maturitě na střední odborné škole, ale také kvůli získání zručnosti na středním odborném učilišti.

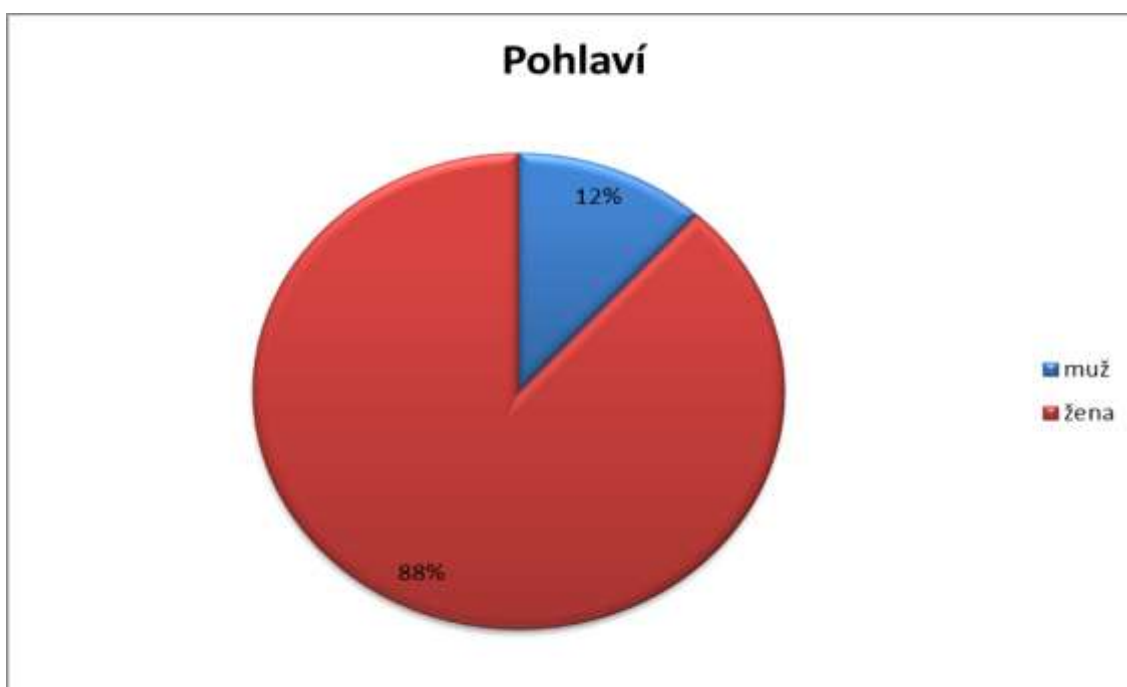
Věk většiny respondentů odpovídá věku nástupu do základní školy. Velmi málo respondentů, jež byli dotázáni, si na střední škole odborné či na středním odborném učilišti doplňují nebo rozšiřují své znalosti. Přesto je chvályhodné, že starší respondenti si chtějí dokončit nebo vylepšit své vzdělání.

Graf 1 Věkové rozložení respondentů

4.1.2. Pohlaví respondentů

Osmaosmdesát procent respondentů tvořily ženy. Zbýlých dvanáct procent tvořili muži. Toto rozložení je pochopitelné, jen málo mužů se pohybuje v oděvním průmyslu, přestože muži jsou preferováni a často patří ke špičkám v módním průmyslu. Ženy zpravidla mají k tomuto oboru bližší vztah a zejména zájem.

Graf 2 Rozložení pohlaví respondentů

4.1.3. Studovaná škola

Otázka číslo tři se ptala respondentů, jakou školu a jaký obor studují. Z grafu 3 vyplývá, že pouhých osm procent respondentů studuje střední odborné učiliště. Zbývajících devadesát dva procent respondentů studuje střední odbornou školu. Je problém sehnat studenty z textilního oboru, kteří studují na učilišti. Tyto školy vymizely nebo do škol, které tyto obory nabízejí, se nehlásí žáci. V nabídkách škol lze nalézt již školy, které nabízejí učební obory s maturitou a jsou brány za střední odborné školy, nikoli jako střední odborné učiliště. Učiliště se vytrácejí a nastupují místo nich odborné školy.

Graf 3 Rozložení respondentů, podle navštěvované školy

Studijní obory, které byly testovány: textilní oděvnictví, textilní marketing, dámská krejčová, textilní design a textilní a oděvní návrhářství. Všichni respondenti, byli z posledních ročníků.

4.1.4. Znamky na základní škole

Z celkového počtu všech respondentů, čtyřicet tři procent respondentů označilo své výsledky na základní škole jako výborné. Dvaatřicet procent posoudilo své známky na základní škole jako velmi dobré.

Tento výsledek neodpovídá představě.

Předpokladem bylo, že studenti, kteří dosahují lepších výsledků na základní škole, se hlásí na střední odborná učiliště. Přesto třetina respondentů ze středních odborných škol nedosahovala výborných výsledků na základní škole. A polovina respondentů ze středního odborného učiliště tvrdí, že jejich výsledky na základní škole byly velmi dobré ne-li výborné.

Graf 4 Rozložení hodnocení respondentů jejich známek na základní škole

Otázkou zde je, zda školy mají přijímat i žáky, kteří nedosahují jistých standardů. Bohužel školám nic nezbyvá. Proto, aby přežili, potřebují určitý počet žáků, a tak si doplňují kapacity i žáky, kteří nedosahují požadovaného stupně. Kvůli takto přijímaným žákům jsou učitelé nuceni snižovat své nároky na žactvo, a tím dochází k poklesu úrovně vzdělávání, protože si střední školy nemohou dovolit mít méně žáků či žáky během studia ztrácet. Může za to stát? Nebo kdo je odpovědný za tento systém?

4.1.5. Výběr školy

Protože respondenti byli z textilních škol, tak jejich výběr školy závisel na jisté lásce k textiliím a textilu jako takovému. Většina respondentů si vybrala svůj studijní obor především proto, že je zajímala daná oblast nebo jej bavila práce s textilem.

Otázkou je, proč studentů na středních textilních školách ubývá? Odpověď byla poskytnuta jedním z respondentů: Stát dovolil zbankrotovat či vytunelovat textilní

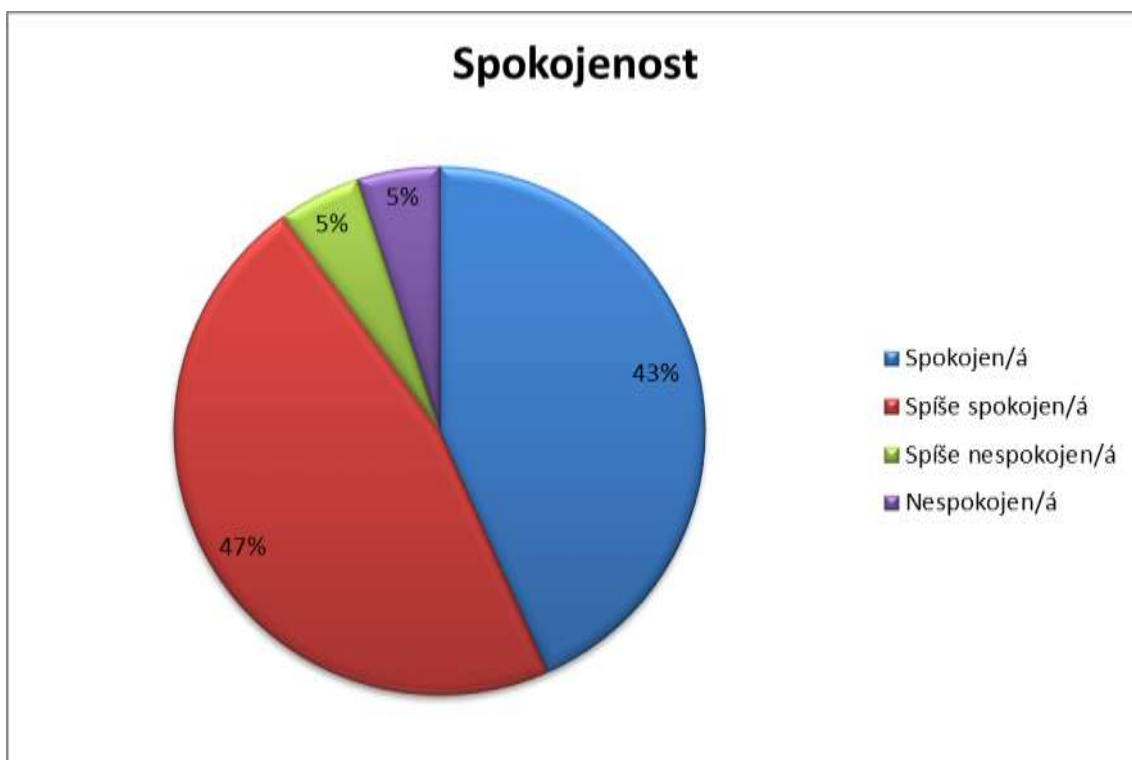
společnosti, a tak žáci středních textilních škol nemají kde hledat práci. Protože tato oblast neprosperuje, nemůže prosperovat ani příslušná oblast školství. Přibližně do roku 2010 měli studenti textilních škol vidinu toho, že se mohou uplatnit v podniku OP Prostějov, který toho roku začal krachovat.

4.1.6. Spokojenost se studiem

V této části byli respondenti dotazováni na spokojenost či nespokojenost se svojí školou. Devadesát procent respondentů je se svojí školou spokojeno nebo zcela spokojeno. Rozložení spokojenosti lze vidět na grafu 5. Zbývajících deset procent je nespokojeno se studiem na své škole.

Další otázky proto odpovídají na to, co se žákům na škole nelíbí a co se jim naopak líbí.

Bylo by vhodné, kdyby se školy chtěly touto problematikou zabývat a zkusily naplnit požadavky svých žáků.

Graf 5 Rozložení ne/spokojenosti se studovanou školou

Na otázku s čím jsou nespokojeni na své škole, odpovídají respondenti, že jim chybí větší praxe. Ve větší míře se zde objevuje i nespokojenost s učiteli či vedením školy. Což může být považováno za vážný problém, ale jedná se pouze o osobní názor

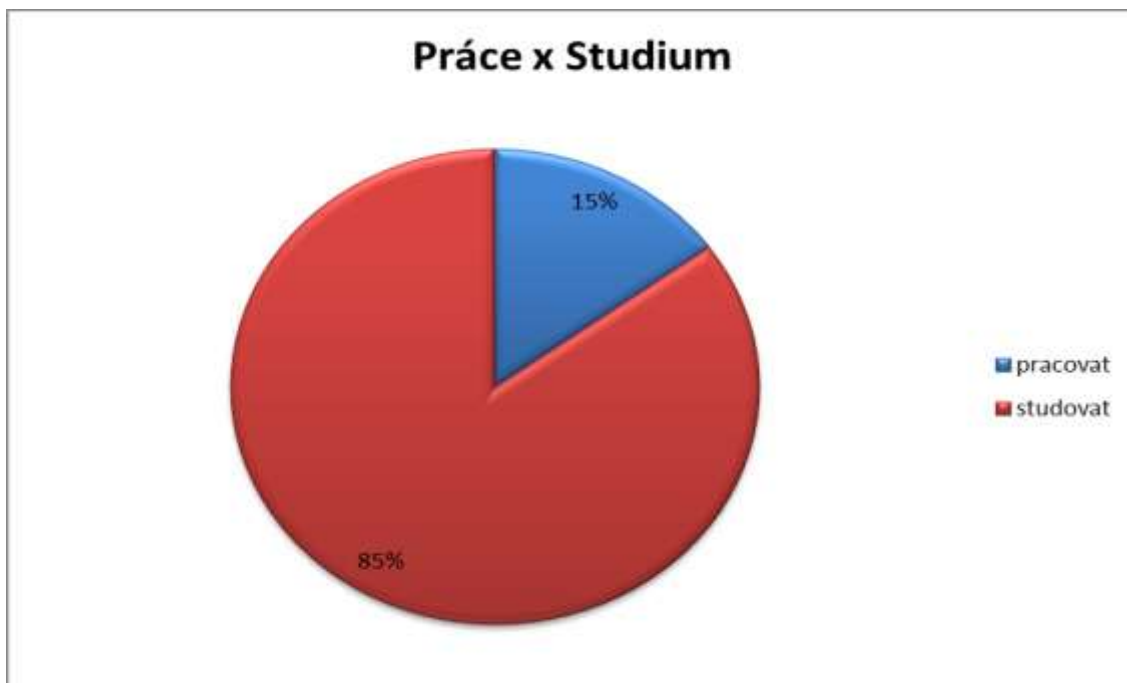
respondentů. Jiní jejich spolužáci tohle nevnímají a v některých případech jsou spokojeni s vedením školy i učiteli.

Dále se respondenti vyjadřovali na otázku: s čím jsou spokojeni na své škole. Mnoho respondentu je spokojeno s kolektivem třídy, prostředím ve škole a kvalitou výuky.

Touto otázkou se má zajímat škola. Je v jejich zájmu, aby se žáci cítili ve škole příjemně. Klima ve škole pozitivně může ovlivnit i vnímání školy v očích veřejnosti a budoucích žáků.

4.1.7. Práce x Studium?

Respondenti byli dotázáni, co zamýšlejí dále po ukončení svého studia. Většina respondentů se vyjádřila, že chce studovat, protože se domnívají, že vyšší vzdělání zajistí větší šanci na uplatnění v práci. Jen malá skupina respondentů chce jít pracovat a to zejména kvůli finanční situaci. Rozložení respondentů, kteří chtějí studovat a těch kteří chtějí jít pracovat, lze vidět na grafu 6.

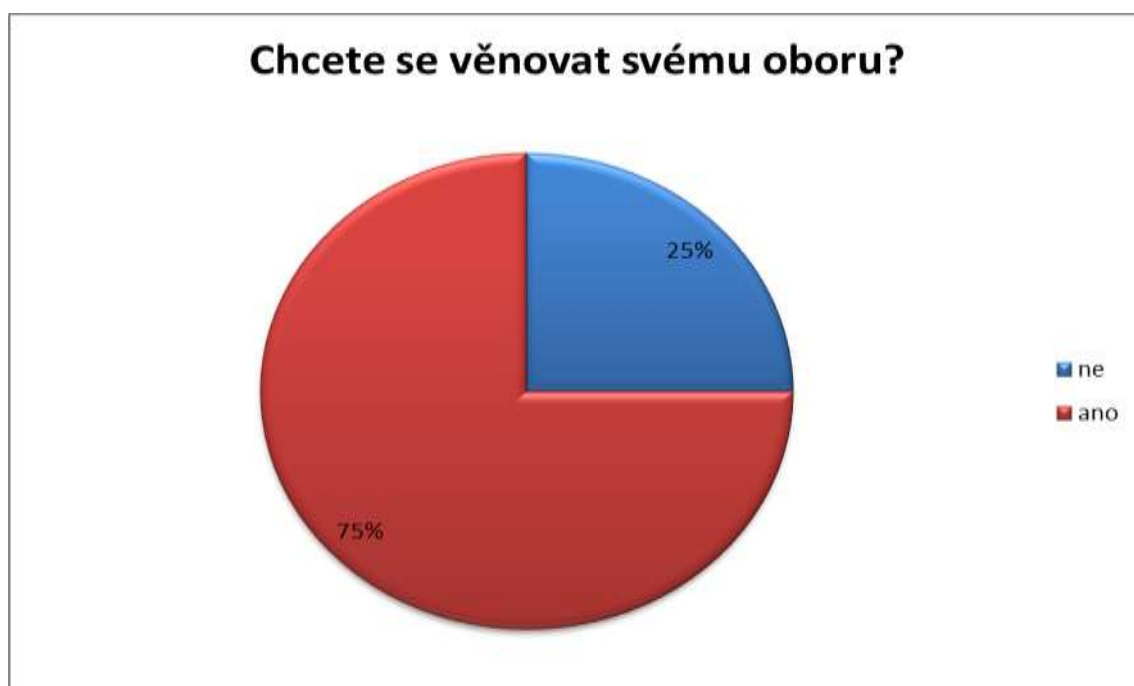
Graf 6 Kam směřují respondenti po ukončení studia

Jeden z respondentů se domnívá, že žáci učiliště vydělávají více než studenti odborných škol. Většina respondentů ze středního odborného učiliště chce jít studovat, aby získali maturitu.

Pokud se dnes nahlédne do seznamů zaměstnavatelů a jejich nabídky práce, tak zjistíme, že hledají především lidi s praktickým vzděláním. Ať už se jedná o šičky nebo o zámečníky, jsou to vesměs obory, na které lze získat výuční list. Tyto profese jsou velmi žádané a zaměstnavatelé si jich cení a dokáží člověka ohodnotit. Ale všichni chtějí studovat a mít vyšší vzdělání.

4.1.8. Věrnost oboru

V této části byli respondenti dotázáni, zda se po ukončení studia chtějí nadále věnovat svému oboru. Sedmdesát pět procent respondentů, jak je vidět z grafu 7, se chce i po ukončení studia věnovat svému oboru. Dalších pětadvacet procent se již nechce svým oborem zabývat.

Graf 7 Chcete se po ukončení studia věnovat svému oboru?

Respondenti se domnívají, že je málo příležitostí nalézt práci v tomto oboru a stěžují si na vládu, která dopustila, že textilní průmysl v České republice upadl.

Dále si stěžují na nízkou nabídku pracovních míst v tom daném oboru, který na své střední škole studují.

Pokud se chtějí svému studovanému oboru nadále věnovat, tak zejména proto, že je daný obor baví, případně si chtějí prohloubit své doposud získané vědomosti.

4.1.9. Požadavky na školu

Otázka k tomuto tématu zněla: dala vám škola vše, co budete potřebovat pro další uplatnění v práci či škole?

Graf 8 Bylo respondentům poskytnuto vše, co budou potřebovat k životu?

Pětapadesát procent respondentů se domnívá, že jim škola dala přesně to, co potřebují. Zejména se jedná o teoretické znalosti.

Právě zbylých pětadvaceti procent respondentů se domnívá, že jim škola právě nedala dostatečnou praxi pro svůj další život. Chtějí více praxe, což již vyplývá z otázky spokojenosti se školou.

Dokonce se jeden z respondentů zmiňuje, že mu škola neposkytla informace k tomu, jak si má svoji práci ohodnotit.

Dále respondenti postrádají také kontakty na firmy, se kterými by mohli spolupracovat, případně u nich získat praxi. Někteří respondenti by se rádi naučili

samostatnému vzdělávání, jak samostatně pracovat s informacemi, případně týmové spolupráci.

4.1.10. Hodnoty nejbližší budoucnosti

Nyní byli respondenti vyzváni k tomu, aby se zamysleli nad tím, co je pro ně nejdůležitější v nejbližší době.

Jednotlivé nabízené hodnoty měli ohodnotit známkou jedna až pět, kde jednička označovala nejméně důležitou hodnotu a naopak pětka znamenala nejdůležitější hodnotu.

V tabulce 1 je možné vidět ohodnocení jednotlivých hodnot a zároveň směrodatnou odchylku, kterou lze chápat jako homogennost odpovědí. Čím menší směrodatná odchylka, tím větší homogennost hodnocení.

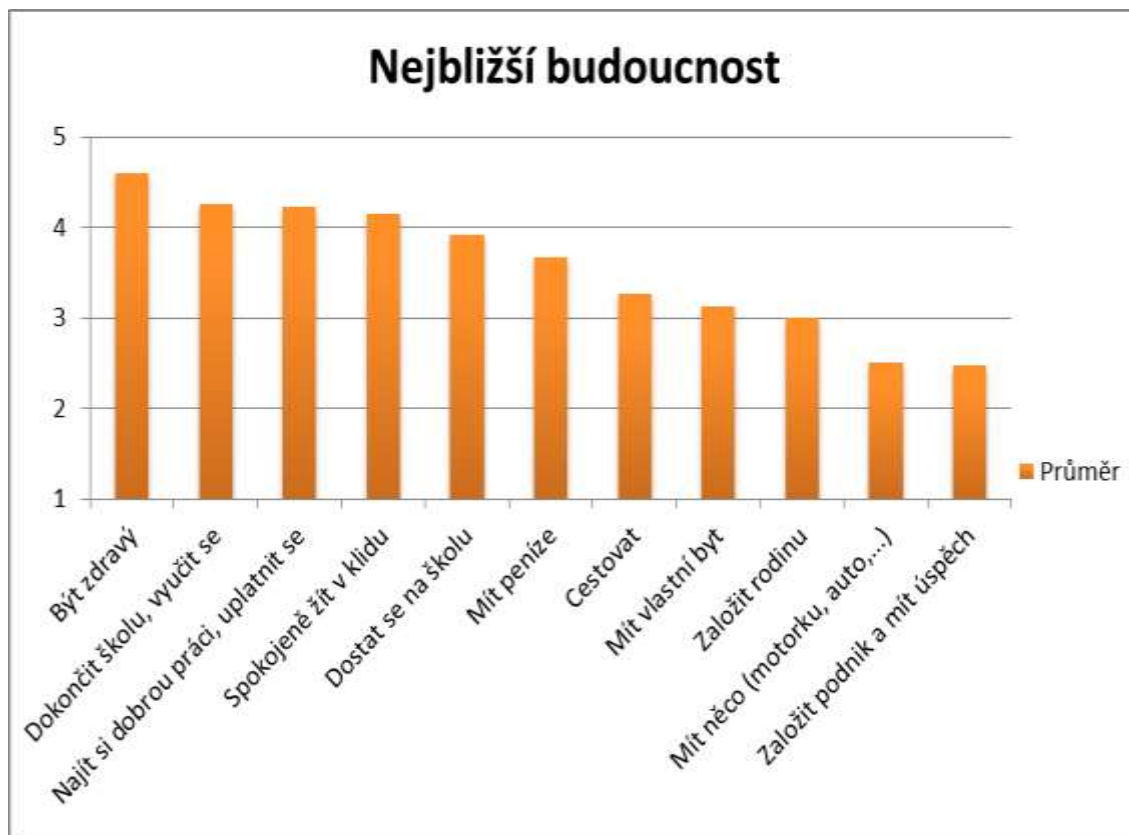
V příloženém grafu 8 je vidět grafické znázornění indexu.

Výběr hodnot se inspiroval Marií Vágnerovou, z knihy Vývojová psychologie, kde bylo použito stejných hodnot, ale jsou vyhodnoceny jinak, než jsou vyhodnoceny zde.

Pro vyhodnocení byla použita metoda Petra Saka. Petr Sak ve své knize Proměny české mládeže používá průměru k hodnocení jednotlivých hodnot. Podle získaného indexu jsou hodnoty seřazeny od nejvyšší hodnoty k nejnižší.

	Průměr	Směrodatná odchylka
Být zdravý	4,6	0,96
Dokončit školu, vyučit se	4,25	1,26
Najít si dobrou práci, uplatnit se	4,22	1,17
Spokojeně žít v klidu	4,15	1,10
Dostat se na školu	3,92	1,45
Mít peníze	3,67	1,05
Cestovat	3,27	1,26
Mít vlastní byt	3,12	1,45
Založit rodinu	3	1,51
Mít něco (motorku, auto, ...)	2,5	1,33
Založit podnik a mít úspěch	2,47	1,35

Tabulka 1 Rozložení hodnot nejbližší budoucnosti

Graf 9 Grafické znázornění hodnot nejbližší budoucnosti

Za nejdůležitější hodnotu byla označena hodnota **být zdravý**. Tato hodnota dosáhla indexu 4,6. Pouhých pět procent respondentů označilo tuto hodnotu za nejméně důležitou. Zbývající respondenti dali této hodnotě známku čtyři nebo pět. Znamku tři dal pouze jeden respondent, dvojkou nikdo tuto hodnotu nehodnotil.

Všechny lidské hodnoty se odvíjí od zdraví. Pokud není jedinec zdravý, jeho hodnoty se mění. Pro to, aby jedinec dosáhl některých svých cílů a hodnot, potřebuje být zdravý a zdraví si chránit.

Druhé místo obsadila hodnota **dokončit školu, vyučit se**. Tato hodnota získala index 4,25. Celých šedesát pět procent dalo této hodnotě nejvyšší známku tedy známku pět.

Najít si dobrou práci, uplatnit se získalo index 4,22, a tím tedy se umístilo na místě třetím. Z toho lze usuzovat, že většina respondentů v případě neúspěchu přijetí k dalšímu studiu by si chtělo najít dobrou práci, ve které se uplatní.

Lidová moudrost říká: „Bez práce nejsou koláče“. Pro to, aby si člověk mohl pořídit vše, co by rád měl a vlastnil, musí získat peníze. Jendou z cest je získat práci, která peníze přináší do rodinného rozpočtu. Zde lze ale shledat problém v různých půjčkách a peněžní negramotnosti obyvatelstva, kterou by měla škola jako vzdělávací instituce řešit. Pro mladé rodiny není problém si peníze půjčit ale problém je splatit tyto zapůjčené finance. Rozhodně je chvalitebné, že dotazovaní respondenti si chtějí najít práci a uplatnit se v ní.

Indexu 4,15 dosáhla hodnota *spokojeně žít v klidu*. Tuto hodnotu lze chápat jako hodnocení míru. Necelých padesát procent respondentů označilo tuto hodnotu jako nejdůležitější a dali jí známku pět. Pouhá tři procenta respondentů dalo této hodnotě nejnižší známku jedna. Z toho je patrné, že mnoho respondentů chce žít spokojený život.

Dostat se na školu je další hodnotou, která získala index 3,92. Přestože v předcházející otázce chtěla většina respondentů jít studovat, tak většího indexu získala hodnota najít si dobrou práci. Což nekoresponduje s předchozí odpovědí. Pro padesát procent respondentů je tato hodnota nejdůležitější, ale pětáosmdesát procent chce jít studovat. Domněnkou může být, že respondenti se bojí, že se nedostanou na školu a tak dávají přednost najít si práci. Případně, že pokud získají možnost jít do pracovního poměru, tak mu dají přednost před studiem.

Mít peníze je šestou hodnotou v hodnotovém žebříčku nejbližší budoucnosti s indexem 3,67. Předchozí hodnoty nemají nic společného s penězi, ale souvisí s vlastními schopnostmi a dovednostmi. Následující hodnoty jsou již závislé na této hodnotě. Zároveň předchozí hodnoty mohou pomoci k získání této hodnoty. Rozdělení hodnot má celkem logické upořádání. Otázkou je, zda si to respondenti při vyplňování uvědomovali záměrně nebo je to shoda okolností či to vyplývá z návyku.

Sedmou hodnotou s indexem 3,27 je hodnota **cestování**. Mladí rádi poznávají svět, seznamují se s novými lidmi, tak není divu, že se chtějí cestovat do zahraničí či po České republice.

Mít vlastní byt je hodnota s indexem 3,12, která se nachází na osmém místě v žebříčku hodnot blízkých. Toto souvisí s věkem respondentů, rádi se osamostatní od rodičů a zároveň se chtějí postavit na nohy.

Založit rodinu je hodnotou, kterou respondenti svým hodnocením umístili na osmou pozici v hodnotové žebříčku nejbližší budoucnosti. Tato hodnota získala index 3.

Překvapivé deváté místo získala hodnota **mít něco (auto, motorku,...)** s indexem 2,5. Dalo by se předpokládat, že hodnota mít něco se dostane do vyšší pozice. Jen málo adolescentů by nerado vlastnilo automobil. Přesto pouhých deset procent tuto hodnotu označilo nejvyšší známkou. Pro skoro dvaatřicet procent je tato hodnota nejméně důležitá.

Založit podnik a mít úspěch je poslední hodnocenou hodnotou a zároveň poslední hodnotou v žebříčku. Tato hodnota získala index 2,47.

4.1.11. Hodnotová orientace

V této části byli respondenti požádáni, aby ohodnotili přiložené hodnoty známkami jedna až pět podle důležitosti pro ně. Následně byl zhotoven průměr hodnot. Průměry byly seřazeny a byl vytvořen pomyslný žebříček, který je možno vidět v tabulce 2 a grafu 10. Inspirací pro hodnoty jsou získány od Petra Saka a jeho výzkumu.

Hodnoty v tabulce 2 jsou seřazeny podle indexu od nejvyšší po nejnižší.

Index jednotlivých hodnot byl získán průměrem hodnocení jednotlivých respondentů, kteří se vyjádřili k dané hodnotě.

Na základě získaných dat byla zhotovena i směrodatná odchylka dat. Tato směrodatná odchylka ukazuje, jak moc se lišily názory jednotlivých respondentů. Čím

nižší hodnota směrodatné odchylky, tím menší rozptyl známek přidělených této hodnotě.

	Průměrná hodnota	Směrodatná odchylka
Zdraví	4,8	0,75
Láska	4,57	0,77
Životní partner	4,4	0,94
Mír	4,38	0,92
Přátelství	4,33	0,95
Rozvoj osobnosti	4,28	0,88
Vzdělání	4,25	1,00
Rodina, děti	4,18	1,16
Úspěšnost v zaměstnání	3,98	0,95
Být užitečný druhým	3,88	1,03
Pravda, poznání	3,88	1,06
Svoboda	3,87	1,13
Zájmy, koníčky	3,85	0,84
Plat	3,82	1,11
Demokracie	3,32	1,27
Zajímavá práce	3,3	1,21
Majetek	3,25	1,00
Společenská prestiž	3	1,01
Životní prostředí	3	1,24
Soukromé podnikání	2,45	1,23
Politická angažovanost	1,62	0,85

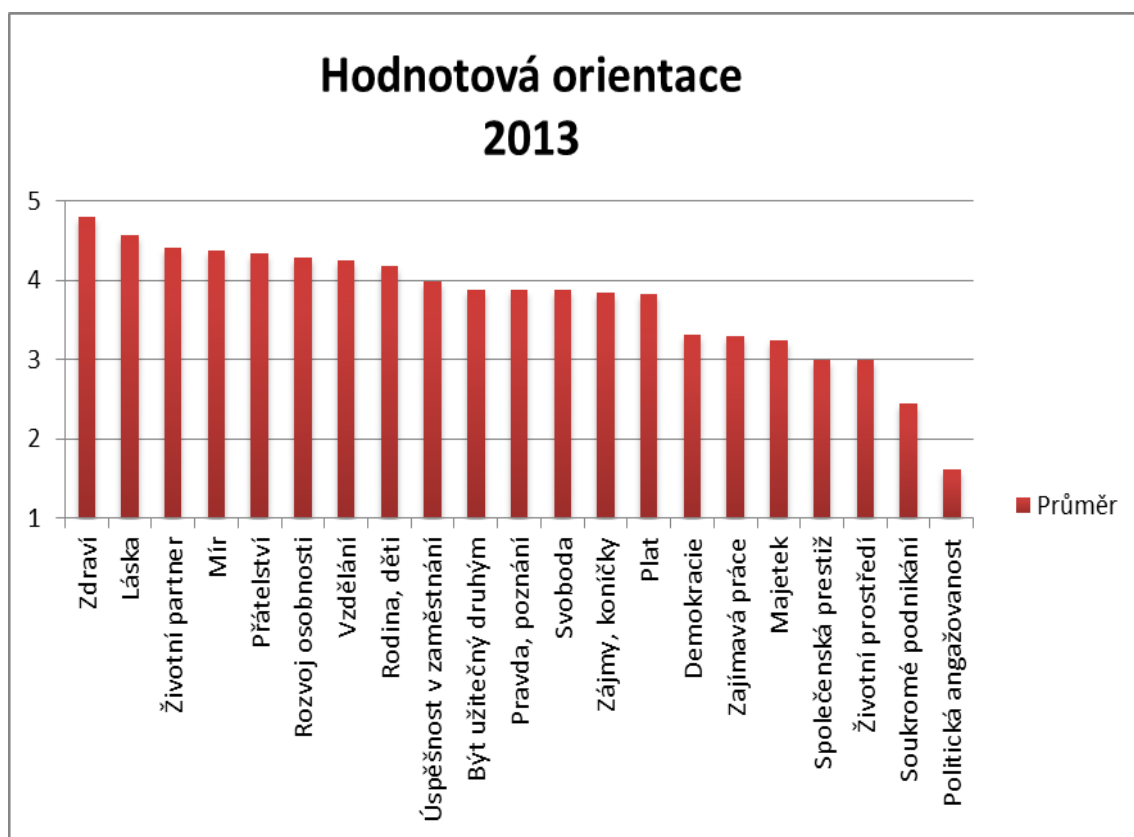
Tabulka 2 Hodnotové orientace žáků středních škol

Z výše uvedeného lze usuzovat, že hodnota zdraví je pro většinu respondentů důležitá. Rozptyl těchto známek je malý a většina respondentů této hodnotě dala známku 5 nebo 4.

Nejhůře dopadla hodnota demokracie. Je zřejmé, že respondenti hodnotili tuto hodnotu velmi různě. Pro každého respondenta tím pádem měla tato hodnota jiný význam.

Průměrnou hodnotu směrodatné odchylky dosáhla hodnota společenské prestiže. Tato hodnota získala směrodatnou odchylku 1,01, která je zároveň průměrnou hodnotou všech hodnot uvedených v tomto dotazníku.

Graf 10 graficky zobrazuje a znázorňuje tabulku 2.

Graf 10 Grafické znázornění hodnotové orientace žáků středních škol

Na prvním místě hodnotové orientace žáku středních škol se nachází hodnota **zdraví**. Index této hodnoty je 4,8, což svědčí o tom, že si většina dotazovaných žáků uvědomuje důležitost zdraví, jež je předpokladem všech dalších aktivit a cílů. Přestože tato hodnota dosahuje takto vysokého indexu, tak se podle této hodnoty nechovají. Zejména lze poukázat na výsledky celoevropského srovnání spotřeby alkoholu u osob starších patnácti let z roku 2001, kdy se Česká republika řadí na druhé místo. Nebo neustálé zvyšování užívání tabákových výrobků v období věku 15-24 a dalších návykových látek.

Druhou příčku obsadila hodnota **láska** – index 4,57. Láska představuje hybnou sílu u některých motivů. Láska je taky předpokladem reprodukce a tím zachování rodu. Dá se chápat jako hodnota, která je i základním zvířecím pudem, ovšem u lidí je povýšena na vyšší úroveň. Co znamená to, že tato hodnota dosáhla takto vysokého indexu? Reprezentuje u adolescentů pocit absence této hodnoty a tím touhu po ní či je pro ně tak důležitá? U takto abstraktního pojmu jako je láska nelze říci, zda žáci

v adolescentním věku dokáží odlišit obecný pojem lásky (láska k lidem, živočichům, světu,...), touhy po sexuálním styku či touze po bližší osobě.

Třetí místo hodnotové orientace obsadil **životní partner** s indexem 4,4, která úzce navazuje na hodnotu předchozí, tedy na lásku. Jedná se o konkrétní část pojmu láska. Tato hodnota dokonce předchází hodnotě rodiny a dětí. Nejspíše se jedná o projev touhy po partnerovi, o touze po sexuálním styku a pocitu lásky.

Hodnota zaujímající čtvrté místo je **mír** s indexem 4,38. Mír je předpokladem, že se život respondentů neocitne v rukou jiných. Neocitnou se v ohrožení vlastního života vlivem války. Je zajímavé, že tato hodnota nenásleduje po hodnotě zdraví, která úzce souvisí s hodnotou míru. Je možné tento jev připsat mládí a velmi klidné době? Je možné, že dotazovaní žáci nepocitují ohrožení a proto tuto hodnotu odsouvají do pozadí. Z psychologického hlediska to lze také připsat vývojovému období, ve které se respondenti nacházejí, tedy v adolescenci, a jejich touhy silně ovlivňují hodnotovou orientaci.

Přátelství zaujímá pátou pozici a to s indexem 4,33. U této hodnoty je podobný problém jako u hodnoty lásky. Znamená vysoká pozice, že je přátelství povyšují nad rodinu, či jde o absenci této hodnoty a proto ji považují za důležitou, protože ji chtějí dosáhnout – touha po ní.

Pozici šest obsadila hodnota **rozvoje osobnosti** s indexem 4,28. Dnešní adolescenti chápou, že jejich úspěšnost v osobním i karierním životě závisí na rozvoji vlastní osobnosti, zejména proto tato hodnota dosahuje takto vysokého stupně. Hodnota rozvoje vlastní osobnosti směřuje k určité kvalitě životního stylu a zároveň je pohonem celé populace.

Vzdělání jako hodnota se umístila s indexem 4,25 na místě sedmém. Tato hodnota je prostředkem dosažení něčeho (např. více peněz, lepší kvalifikace, atd.). Zároveň ukončení vzdělávání je cílem většiny adolescentů.

Osmé místo obsadila hodnota **rodiny a dětí**. Index 4,18. Rodina a děti jsou hodnotou tradiční. Přestože tato hodnota obsadila osmé místo, je neodmyslitelnou

součástí osobnosti. Vývoj osoby je ovlivňován a formován rodinou od narození. Většina zvyků, názorů a modelů chování přejímá jedinec od rodiny. V období adolescence se člověk snaží osamostatnit od vlivů rodiny, ale zároveň může toužit po založení vlastní.

Úspěšnost v zaměstnání zaujímá v hodnotovém žebříčku deváté místo s indexem 3,98. Přes sedmdesát procent respondentů hodnotí tuto hodnotu známkou čtyři případně pět. Což znamená, že tato hodnota je pro respondenty velice důležitá. Nejnižší dva stupně (jedna, dva) jsou zastoupeny necelými sedmi procenty. Vystává zde otázka, zda si adolescenti spojují úspěšnost v zaměstnání s platovým ohodnocením? Případně k jaké pracovní pozici aspirují? Předpokládají, že nastoupí do zaměstnání na nižší pozici a díky úspěchu se vypracují do pozic vyšších? Tímto se práce nezabývá, ale mohlo by to být tématem k další práci.

Být užitečný druhým s indexem 3,88 je první hodnotou, která se nezabývá vlastním já ale jde o sociální cítění. Spojuje ochotu pomoci druhým v nouzi, zabývat se společenskými problémy. Tato hodnota dosáhla na desáté místo. Tato hodnota zeslabuje nebo naopak zesiluje přirozený egocentrismus a egoismus osobnosti. Tato hodnota v dnešní době již není vynucovaná (zapojení společnosti do výstavby společenských zařízení), ale je dobrovolná. Tato hodnota se dostala do přibližného středu všech hodnot a tím dokazuje, že i respondenti, jimiž byli adolescenti, nejsou zcela egocentričtí a dokáží dát přednost pomoci druhým před vlastními zájmy a koníčky, které zaujímá až třinácté místo v této stupnici hodnot. Důkazem může být i nárůst studentů, kteří studují na vysokých školách sociální pedagogiku.

Pravda a poznání je hodnotou na jedenáctém místě s indexem 3,88. Hodnota pravdy a poznání je abstraktní hodnotou, která nabývá významu až při určitém sociálním stupni. Preference pravdy a poznání do jisté míry lze chápat jako přijetí všech životních situací bez obalu. Schopnost s poznáním pracovat a reagovat na ně. Třiatřicet procent respondentů dalo této hodnotě nejvyšší možnou známku a dalších sedmatřicet procent respondentů dalo této hodnotě druhou nejvyšší známku. Z toho lze usuzovat, že respondenti chtějí znát pravdu bez obalu.

Dvanácté místo obsadila hodnota **svoboda** s indexem 3,87. Adolescenti touží se vymanit od rodičů a tím získat vlastní svobodu. Proto této hodnotě přiřazuje třicet osm procent nejvyšší význam.

Zájmy a koníčky zaujímají třinácté místo s indexem 3,85. Tato hodnota je hodnotou volného času. Pětačtyřicet procent respondentů této hodnotě přidělilo stupeň čtyři, který je druhým nejvyšším. Není čemu se divit, že u adolescentů tato hodnota dosahuje takto vysokých hodnot. Ve volném čase se schází se svými kamarády a provozují jim příjemné aktivity. Zájmy a koníčky zpestřují každodennost.

Hodnota **plat** s indexem 3,82 patří k hodnotám spjatým s každodenností člověka. Řada primárních i sekundárních potřeb je uspokojována penězi, nelze se tedy divit, že respondenti k němu mají kladný vztah. Přes jedenatřicet procent respondentů tuto hodnotu považují za nejdůležitější a tím ji ohodnotili známkou pět.

Patnácté místo patří hodnotě **demokracie**, která má index 3,32. Do jisté míry tato hodnota představuje konkrétní část svobody a zároveň ji zaručuje. Padesát procent respondentů připisuje této hodnotě nejvyšší hodnocení, tedy stupně čtyři a pět.

Zajímavá práce je hodnotou na šestnáctém místě. Dosáhla indexu 3,3. Tato hodnota dostala od třiceti dvou procent respondentů známku tři. Od třiceti procent známku čtyři. Zajímavá práce může být chápána jako prostředek k získání peněz a tím i dalších hodnot. Na druhou stranu může tato hodnota být chápána jako sféra své seberealizace.

Přesně padesát procent respondentů dalo hodnotě **majetek** známku tři. Celkově tato hodnota dosáhla indexu 3,25, jež tuto hodnotu řadí na sedmnácté místo. Z toho lze usuzovat, že respondenti nelpí na majetku, ale dávají přednost zdraví, zájmům a celkovému citovému zabezpečení své osoby.

Společenská prestiž na osmnáctém místě s indexem 3 je další sociální hodnota. Otázkou je co lze chápat jako společenskou prestiž? Je to velikost obydli, cena auta, značka oblečení či množství peněz na kontě? Nelze jednoznačně říci, čím lze

společenské prestiže dosáhnout. A je zde také tenká hranice mezi prestiží a snobstvím. V této souvislosti se projevuje konzumnost společnosti.

Na devatenáctém místě se umístila hodnota *životního prostředí* s indexem 3. Tato hodnota je hodnotou globální, neustále se probírá nejen v médiích ale i ve školách. Otázka životního prostředí se zařazuje do výuky. Je zde snaha naučit se zodpovědnosti za vlastní chování vůči přírodě a společnosti. Pouhých osm procent respondentů tuto hodnotu považuje za nejdůležitější. Patnáct procent hodnotí tuho hodnotu známkou číslo jedna, tedy tou nejnižší. Nejvíce respondentů, pětatřicet procent, dalo této hodnotě známku čtyři. To dokazuje, že pohlíží na přírodu, své okolí jako na svoji součást, a vědí, že je ji potřeba chránit.

Předposlední místo, dvacáté, patří hodnotě *soukromého podnikání* s indexem 2,45. Tuto hodnotu nevnímá adolescence jako důležitou, jsou zde obavy z úplného osamostatnění. Dalším problémem je financování soukromého podnikání. Žáci středních škol nemají osobní finanční zajištění na to, aby mohli samostatně podnikat. Přesto skoro třicet dva procent respondentů přiděluje této hodnotě známku tři, což svědčí o tom, že respondenti uvažují o svém vlastním podnikání. Pro více než šest procent respondentů je tato hodnota nejdůležitější, tito respondenti této hodnoty chtějí dosáhnout. Naproti tomu dvacet osm procent ohodnotilo tuto hodnotu nejnižší známkou.

Politická angažovanost s indexem 1,62 obsadila poslední místo. Většina respondentů, okolo šedesáti procent, hodnotila tuto hodnotu známkou jedna. Je tedy pro ně nedůležitá. Nespokojenost s politickou situací vede k nepopularitě politických činitelů a tím pádem i k velmi nízkému zájmu o politickou angažovanost.

4.2. Změny hodnotové orientace

Nyní bude srovnán výsledek získaný Petrem Sakem z roku 1996, který uvádí v knize Proměny české mládeže z roku 2000, a dotazníkem 2013, který je součástí této práce.

Respondenti byli dotázáni na stejné hodnoty, jaké použil Petr Sak ve svém dotazníku, a bylo použito stejného systému hodnocení.

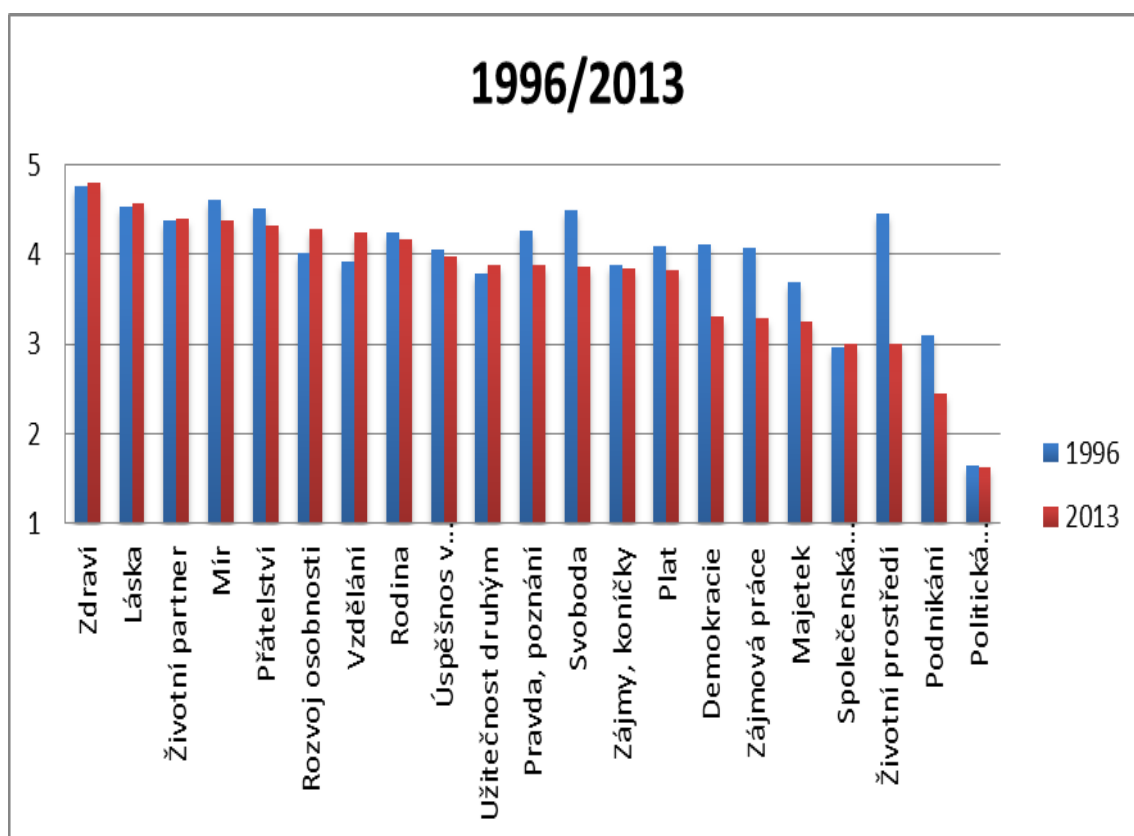
V tabulce 3 jsou srovnány získané indexy jednotlivých hodnot. Pokud hodnota v příslušném roce je vyšší, než v roce opačném je tato hodnota označena kurzívou.

V tabulce 4 je jednotlivým hodnotám přiřazena hodnota odpovídající pořadí v tabulce. To umožňuje srovnat pořadí hodnot. Stupně jsou seřazeny podle roku 2013, který je tímto určen jako hlavní.

Graf 11 graficky znázorňuje rozdíl mezi indexy jednotlivých hodnot.

Vzniká zde problém s množstvím respondentů. Petr Sak měl daleko více respondentů a tak jeho výsledky se mohou lišit právě díky množství zkoumaných respondentů. Toto porovnání je tedy pouze orientační.

Srovnána je zde skupina respondentů, kteří mají společný rys jímž je společné školní zaměření, se skupinou náhodných respondentů.

Graf 11 Grafické znázornění indexů z let 1996 a 2013

	1996	2013
Zdraví	4,77	4,8
Láska	4,53	4,57
Životní partner	4,38	4,4
Mír	4,62	4,38
Přátelství	4,52	4,33
Rozvoj osobnosti	4,01	4,28
Vzdělání	3,92	4,25
Rodina, děti	4,25	4,18
Úspěšnost v zaměstnání	4,06	3,98
Být užitečný druhým	3,79	3,88
Pravda, poznání	4,27	3,88
Svoboda	4,49	3,87
Zájmy, koníčky	3,89	3,85
Plat	4,09	3,82
Demokracie	4,12	3,32
Zajímavá práce	4,07	3,3
Majetek	3,69	3,25
Společenská prestiž	2,97	3
Životní prostředí	4,46	3
Soukromé podnikání	3,1	2,45
Politická angažovanost	1,65	1,62

Tabulka 3 Srovnání hodnotové orientace z roku 1996 a 2013

V následující tabulce lze vidět rozdíly v žebříčku hodnot. Lze tak jednodušeji rozpoznat rozdíly mezi respondenty z roku 2013 a respondenty z roku 1996.

Největšího rozdílu dosáhla hodnota životního prostředí. Mezi hodnotou z roku 2013 a z roku 1996 činí rozdíl 13 stupňů. V roce 1996 tato hodnota byla v žebříčku na šestém místě. V roce 2013 stejná hodnota získala takové hodnocení, se kterým se umístila na devatenácté pozici.

	Dotazník 2013	Dotazník 1996
Zdraví	1	1
Láska	2	3
Životní partner	3	7
Mír	4	2
Přátelství	5	4
Rozvoj osobnosti	6	14
Vzdělání	7	15
Rodina, děti	8	9
Úspěšnost v zaměstnání	9	13
Být užitečný druhým	10	17
Pravda, poznání	11	8
Svoboda	12	5
Zájmy, koníčky	13	16
Plat	14	11
Demokracie	15	10
Zajímavá práce	16	12
Majetek	17	18
Společenská prestiž	18	20
Životní prostředí	19	6
Soukromé podnikání	20	19
Politická angažovanost	21	21

Tabulka 4 Srovnání pořadí hodnot z roku 2013 a 1996

První místo v žebříčku získalo **zdraví**. Oba dotazníky mají tuto hodnotu na prvním místě. Rozdíl je v indexu, který tato hodnota získala. V roce 2013 hodnota zdraví získala index 4,8, v roce 1996 získala tato hodnota 4,77, což je o tři setiny nižší než v roce 2013. Stále je to jedna z nejdůležitějších hodnot, kterou mohli respondenti hodnotit.

Druhé místo v roce 2013 získala hodnota **láska**. Oproti tomu v roce stejná hodnota obsadila místo třetí. Rozdíl v indexech je pouhé čtyři setiny. V roce 1996 tato hodnota získala 4,53. V roce 2013 získala 4,57. Přes tak malý rozdíl v indexech je zde rozdíl v postavení hodnot v žebříčku.

Životní partner obsadil v roce 2013 třetí místo. Toto místo získala tato hodnota s indexem 4,4. V roce 1996 tato hodnota získala index 4,38, což je o dvě setiny méně.

Přesto takto malý rozdíl způsobil rozdíl v postavení v žebříčku o čtyři místa. V roce 1996 hodnota životní partner získal až sedmé místo.

Čtvrté místo v dotazníku z roku 2013 patří hodnotě *mír*. Tato hodnota získala index 4,38 v roce 2013. V roce 1996 se stejná hodnota dostala na druhé místo a to s indexem 4,62. Rozdíl činí dvacet čtyři setin. A rozdíl v postavení v žebříčku je dva. Tato hodnota ztratila u mladých respondentů na váze.

Přátelství stojí v žebříčku z roku 2013 na pátém místě. V tomto roce získala tato hodnota 4,33. V roce 1996 získala tato hodnota 4,52 a s tímto indexem obsadila místo čtvrté. Rozdíl mezi indexy je devatenáct setin. Tato hodnota si pohoršila o jedno místo. Vzhledem k získanému indexu a počtu respondentů nelze uvažovat o zhoršení či zlepšení.

Pozici šest obsadila hodnota *rozvoje osobnosti* s indexem 4,28 v roce 2013. Čtrnácté místo obsadila tato hodnota v roce 1996. Její index byl 4,01. Rozdíl v žebříčku je osm míst a dvacet sedm setin. Dnešní adolescenti chápou, že jejich úspěšnost v osobním i karierním životě závisí na rozvoji vlastní osobnosti, zejména proto tato hodnota dosahuje takto vysokého stupně, a proto je tento rozdíl v žebříčku tak velký.

Vzdělání jako hodnota se umístila s indexem 4,25 na místě sedmém. V roce 1996 se tato hodnota umístila s indexem 3,92 na místě patnáctém. Tato hodnota je prostředkem dosažení vyššího vzdělání, která je v dnešní době považována za velmi důležitou a rodiče své děti tlačí k lepším výsledkům. Rozdíl v žebříčku je osm míst, tento rozdíl vznikl rozdílem třiceti tří setin v indexech.

Rozdílem sedmi desetín se na osmé místo dostala hodnota *rodiny a dětí* v roce 2013, v roce 1996 obsadila místo deváté. Index 4,18 získala hodnota rodiny a dětí v roce 2013 a v roce 1996 4,25. Rodina a děti jsou hodnotou tradiční. Rozdíl jednoho místa neznevažuje tuto hodnotu.

Úspěšnost v zaměstnání zaujímá v hodnotovém žebříčku deváté místo za rok 2013 s indexem 3,98. S indexem 4,06 se stejná hodnota v roce 1996 umístila na třináctém místě. Rozdíl je čtyř míst a osmi setin v indexu. Je to důležitá hodnota, kterou

si dnešní mladí přejí, ale přesto chtějí být vzdělaní. Pro generaci z roku 1996 bylo důležitější dobré pracovní místo vzdělání.

Být užitečný druhým zaujímá v hodnotové orientaci z roku 2013 desáté místo. Sejná hodnota z roku 1996 zaujímá až sedmnácté místo. S indexem 3,88 z roku 2013 je rozdíl devíti setin od roku 1996, kde tato hodnota získala index 3,79. Přes tak malý indexový rozdíl je zde rozdíl sedmi pozic v žebříčku. Proto se lze domnívat, že dnešní adolescenti mají více sociálního cítění, díky propagaci všeobecného postižení a různých dárcovských společností, které se zabývají pomocí druhým.

Pravda a poznání je hodnotou na jedenáctém místě s indexem 3,88. Hodnota pravdy a poznání je abstraktní hodnotou, která nabývá významu až při určitém sociálním stupni. Přesto rozdíl od roku 1996 je tří stupňů a třiceti devíti setin z indexu. V roce 1996 získala tato hodnota 4,27 a pozici osm.

Dvanácté místo obsadila hodnota ***svoboda*** s indexem 3,87 v roce 2013. Adolescenti touží se vymanit od rodičů a tím získat vlastní svobodu. Ale zřejmě po tom toužili respondenti z roku 1966 více, protože tato hodnota v tomto roce obsadila páté místo s indexem 4,49. Rozdíl činil dvašedesát setin a sedm míst.

Zájmy a koníčky zaujímají třinácté místo s indexem 3,85. Tato hodnota je hodnotou volného času, které zpestřují každodennost. Přesto v roce 1996 zaujímají až šestnácté místo s indexem 3,89. Což je o čtyři setiny více. Respondenti v roce 1996 dávali přednost jiným hodnotám.

Hodnota ***plat*** s indexem 3,82 patří k hodnotám spjatým s každodenností člověka. Řada primárních i sekundárních potřeb je uspokojována penězi, ale pro respondenty z roku 1996 byla tato hodnota považována za důležitější. Rozdíl v postavení této hodnoty je tří stupínek a sedmadvaceti setin z hodnocení. Hodnota platu zaujímá za rok 2013 čtrnácté místo s indexem 3,82 a za rok 1996 místo jedenácté s indexem 4,09.

Patnácté místo patří hodnotě ***demokracie***, která má index 3,32. Do jisté míry tato hodnota představuje konkrétní část svobody a zároveň ji zaručuje. Pro respondenty z roku 1996 byla tato hodnota důležitější, protože tato hodnota získala index 4,12 a tím desáté místo. Respondenti byli svědky rozpadu Československa a tím byli hodně

ovlivnění i neklidnou dobou svého růstu. Rozdíl mezi těmito hodnotami je osmdesát setin a pěti míst.

Zajímavá práce je hodnotou na šestnáctém místě. Dosáhla indexu 3,3 v roce 2013. V roce 1996 obsadila tato hodnota dvanácté místo a její index byl 4,07. Rozdíl hodnoty v pozici na hodnotovém žebříčku je o čtyři místa a rozdíl v indexu je sedmasedmdesát setin. Tato hodnota je i hodnotou seberealizace, která ukazuje, že respondenti z roku 1996 se daleko více chtějí seberealizovat.

Majetek s indexem 3,25, jež tuto hodnotu řadí na sedmnácté místo, je ukazatelem, po čem respondenti touží. Takto nízká pozice ukazuje, že si váží více života než majetku. Přesto toto hodnocení je o jedno místo v hodnotovém žebříčku více než v roce 1996, kde tato hodnota dosáhla indexu 3,69. Rozdíl činí čtyřiačtyřicet setin. Přes toto hodnocení je vidět, že dnes si respondenti majetku váží méně díky získané známce.

Společenská prestiž na osmnáctém místě s indexem 3 je další sociální hodnota, která byla takto hodnocena v roce 2013. V roce 1996 obsadila předposlední dvacáté místo s indexem 2,97. Rozdíl činí tři setiny. Dnes je společenská prestiž upřednostňována jak lze vidět z tohoto hodnocení respondentů z roku 2013.

Na devatenáctém místě se umístila hodnota **životního prostředí** s indexem 3. Tato hodnota je hodnotou globální, neustále se probírá nejen v médiích ale i ve školách. Přesto nedosahuje tak vysokého stupně hodnocení jako v roce 1996, kdy tato hodnota obsadila šesté místo. Její index byl 4,46. Tato hodnota dosáhla největšího rozdílu v hodnocení, tento rozdíl činil necelého jednoho a půl bodu. V celkovém postavení rozdíl činil třináct míst.

Předposlední místo, dvacáté, patří hodnotě **soukromého podnikání** s indexem 2,45 v roce 2013. Rozdíl od roku 1996 je v postavení této hodnoty, kdy získala index 3,1. Tento index umístil hodnotu soukromého podnikání v hodnotovém žebříčku na devatenácté místo. Rozdíl u této hodnoty je v pouhém jednom místě ale pětasedesáti setin v hodnotě indexu. Je vidět, že tato hodnota není v žádné době preferována a je spíše pro respondenty nedůležitá.

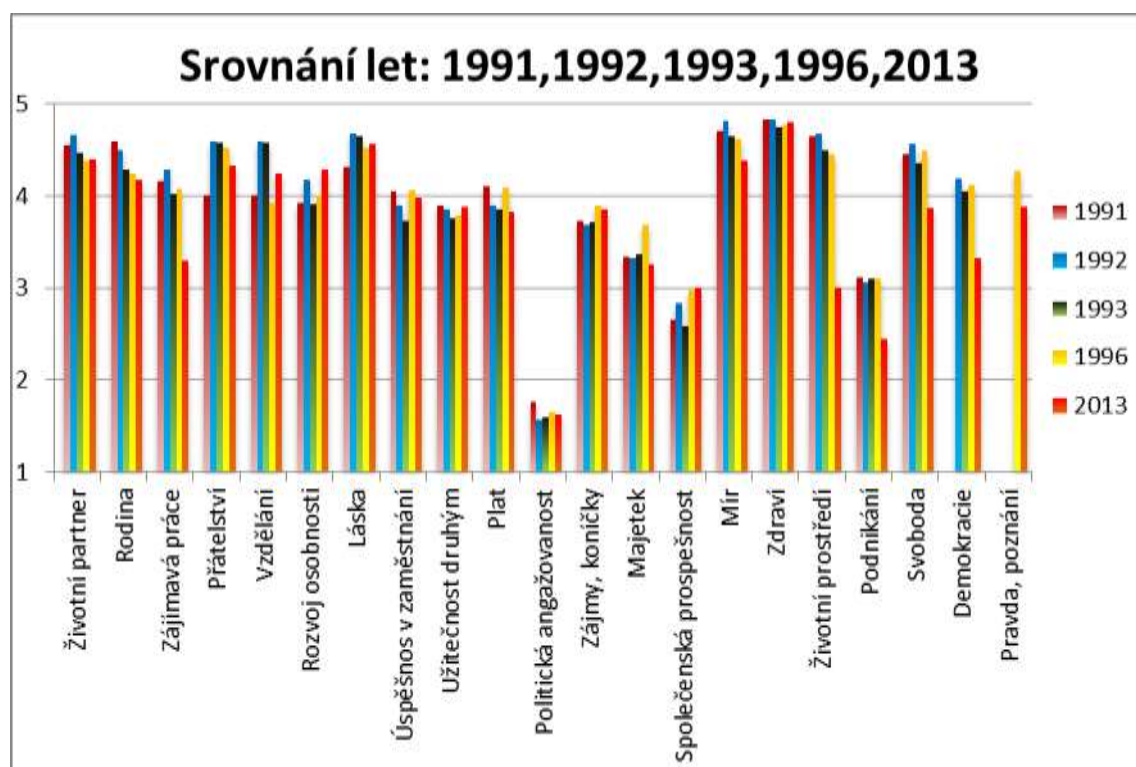
Politická angažovanost s indexem 1,62 obsadila poslední místo. Nespokojenost s politickou situací vede k nepopularitě politických činitelů a tím pádem i k velmi nízkému zájmu o politickou angažovanost. Což platí i u respondentů z roku 1996, kdy stejná hodnota získala totéž místo, tedy místo poslední. Respondenti z roku 1996 dali této hodnotě o tři setiny více. Tato hodnota získala u respondentů z roku 1996 index 1,65.

4.3. Změna hodnotové orientace v průběhu let

Pro srovnání více let bylo využito výzkumu Petra Saka, který své výsledky zveřejnil v knize Proměny české mládeže.

Zde je pouze grafické srovnání, které je možno vidět v grafu 12. Zde je možno sledovat změny ve vývoji hodnotové orientace mládeže. Všechna data jsou získány od respondentů ve věku patnáct až pětadvacet let.

Dotazník 2013 nese jisté nedostatky z pohledu srovnávání. Respondenti měli společný rys, kterým byl studovaný směr – textilní zaměření. Ostatní dotazníky z uvedených let byly distribuovány větší skupině respondentů, bez zjevné souvislosti. Následně byli respondenti utříděni podle věku.

Graf 12 Srovnání dat z let 1991, 1993, 1996 a 2013

Tyto roky nejsou jednotlivě popisovány, protože některé hodnoty v daných letech nebyly hodnoceny.

Ve všech letech byla nejdůležitější hodnota zdraví.

Z grafu lze pozorovat různé tendence. Mezi hodnoty, které v grafu nejvíce zaznamenávají propad, ztrácející důležitost patří hodnota zajímavé práce, životního prostředí a podnikání.

Všeobecnou tendenci klesat zaznamenává hodnota rodiny a míru.

Rostoucí tendenci zaznamenává hodnota společenské prestiže.

Vlivem může být změna životního stylu i životní úrovně. Ovšem vliv na jednotlivé hodnoty nelze určit.

Zajímavé by bylo i dotázat se na stejný soubor hodnot respondentů, kteří již byli v minulosti testováni a porovnat, jak se v průběhu let jejich soubor hodnot měnil. Zde lze shledat problém v oslovení respondentů, vzhledem k anonymitě dotazníku.

5. Diskuze k šetření

Zde se zaměřuje část na otázky, které jsi lze položit pro jednotlivé otázky z dotazníku 2013.

Pro jednotlivé části dotazníku budou položeny otázky, na které bude hledána odpověď.

Autor si pokládá otázky, na které z vlastních zkušeností odpovídá.

V celé práci je spatřen jeden problém v terminologii a to v pojmenování respondentů. Vzhledem českému školství jsou respondenti nazýváni žáky. Ale již na střední škole studují. Pro jiné státy je respondent považován za studenta a nikoli za žáka. Může tak dojít ke zkreslenému vnímání, protože termínem žák je běžně považován žák základní školy a termínem student je běžně označován žák střední školy. Tato terminologie je celkem nejasná; pro mladistvé osoby docházející do středních škol používáno termínu „žák“. Termínem „student“ je považována osoba navštěvující vysokou školu.

Pohlaví respondentů

Proč studují více ženy střední textilní školy?

Všeobecně lze muže považovat za manuálně méně zručné a méně trpělivé. Zároveň většině mužů chybí cit pro barvy a kompozici. Tento fakt lze považovat za jeden z faktorů ovlivňující množství mužů na středních textilních školách. Dalším faktorem by mohl být vztah k materiálu. Jen málo mužů dokáže ocenit kvalitu textilního výrobku. Pro ně je důležité, že materiál poslouží danému účelu. Oproti tomu ženy hledí po kvalitě výrobku, jeho vzhledu a přikládají důraz na účel použití a čímž souvisí i komfort. Muži jsou všeobecně více orientováni na technické směry, ale v textilu tento směr nevidí.

Studovaná škola, výběr školy

Proč si více žáků nevybírá střední školy textilní?

Z průzkumu textilního průmyslu v České republice lze usuzovat na propad této oblasti. Lze nelézt jen málo podniků či výroben, které se zabývají textilem, který slouží k odívání či bytovým účelům. V České republice lze nalézt i společnosti zabývající se druhotným zpracováním textilií, jež využívají pro výrobu technických textilií. Z toho logicky plyne i fakt malého uplatnění v této oblasti. Vliv na toto má i příliv zboží z východní Asie. Vyrábí textil a prodávají jej levněji. Člověk chce ušetřit a obzvláště v dobách krize, kterými stát straší obyvatele své země. Česká výroba se nemůže ceně asijských výrobků vyrovnat. Je zde jedno obrovské ale. Kvalita výrobků pocházející z asijských výroben se nemůže rovnat kvalitě výrobků pocházejících z České republiky. Jednou se možná kvalitě vyrovnají, ale jistě se to objeví i v ceně výrobku.

Proč by se tedy měli žáci hlásit na střední školu textilní, když jejich budoucí uplatnění je minimální? Je to přirozené uvažování o výběru školy. Přesto se žáci do těchto škol hlásí. Většina respondentů při výběru své budoucí střední školy přihlížela k tomu, co mají rádi a ne k tomu co budou v budoucnu dělat. Z toho plynou i jistá zklamání, jež byly vyjádřeny v závěrečné otázce dotazníku 2013. Kdybychom chtěli zvýšit zájem žáků o textil, měli bychom všem žákům ukázat, že textil není jen o tom ušít oděv. Je zde i spousta technických vlastností, které lze zkoumat, hledat vylepšení či zkoušet nové způsoby výroby. Zhotovení oděvu je věda sama o sobě, ale je to jen finální část celého procesu v oblasti textilu. Toto ovšem žáci základních škol nevědí. Chceme od žáků základních škol, aby si vybrali směr svého studia na střední škole, ale nikdo jim neposkytuje informace o možnostech. Dny otevřených dveří neukáží vše.

Proč střední odborná učiliště textilní zanikají?

Při hledání respondentů pro dotazník 2013 bylo zjištěno, že zbylo jen málo škol, které ještě vyučují v oborech textilu na učňovské úrovni. Lze v tom nalézt jeden fakt. Školy žijí z počtu žáků na své škole. Pokud jich mají málo, nejsou schopni přežít a jsou nuceni k uzavření. Proto jsou střední odborné školy nuceny, aby přijímali žáky i s vyšším průměrem známek. Žák si samozřejmě může vybrat mezi středním odborným učilištěm a střední odbornou školou, ale co si vybere, když má možnost. Všeobecně chtějí mít vyšší vzdělání a tak jim učňovské vzdělání nepostačuje. Výběr je nasnadě. Střední odborná škola dá svým žákům maturitu za čtyři roky. Zatím co kdyby šli na střední odborné učiliště, tak by získali výuční list za tři roky a následně by museli dva roky studovat nástavbové vzdělání, kterým získají maturitu. Přestože nechtějí jít zatím pracovat, tak také nechtějí být ve školních lavicích dlouho. Otázkou zde může být následná kvalita výuky, když školy chtějí své žáky udržet ve škole. Pokud měli žáci „špatný“ průměr známek na základní škole můžeme předpokládat, že se jejich prospěch na střední škole nezlepší. Aby prošli všichni žáci, musí se klasifikace přizpůsobit slabším žákům, místo toho aby se klasifikace přizpůsobovala silnějším žákům. Tohle po školách nemůžeme chtít. Musí přežít, a tak udělají vše.

Známky na základní škole

Ovlivňují známky na základní škole výběr střední školy?

Jak bylo uvedeno výše, známky dnes již moc nerozhodují, s výjimkou prestižních škol, škol soukromých a gymnázií. Tyto zmíněné školy si své žáky mohou vybírat.

Spokojenost se studiem, požadavky na školu

Proč nejsou žáci spokojeni se studiem na své střední škole?

Většinou jsou nespokojení s praxí na své škole. Postrádají ji. Tuto výtku jim nelze vyčítat. Pro život je praxe důležitá a zaměstnavatelé ji vyžadují. Jen málo zaměstnavatelů je ochotno si své zaměstnance zaučit.

Jedna skupina respondentů dále vytýká pedagogický přístup. Jiní si jej pochvalují. Je to individuální a nejednoznačné.

Další nespokojenost plyne z různých vlivů. Jednak chtějí mít možnost k novým přístrojům, ale také chtějí získat kontakty. Za problém považují i neschopnost si ohodnotit vlastní práci.

Je v silách středních škol zlepšit vnímání své školy žáky?

Určitě škola je schopna zajistit svým žákům větší množství praxe. Nejen ve vlastních dílnách ale i pokusit se o spolupráci s podniky. Nelze říci, zda je to lenost ze strany školy nebo jsou již tak vytíženi, že nemohou praxi svým žákům zajistit. Problém lze shledat na domluvě s podniky, jak již bylo řečeno výše, své zaměstnance nechtějí zaučovat natož aby zaučovali žáky.

Studium x práce

Proč žáci chtějí raději jít studovat než pracovat?

Odpověď na tuto otázku poskytlo několik z respondentů. Jejich domněnkou je, že pokud dosáhnou vyššího vzdělání, mají větší možnost získat práci. To ovšem nemusí být pravda. Pracovní příležitosti jsou nabízeny především lidem, kteří jsou vyučeni v oboru. Hledají se odborníci a lidé s praxí. Praxi jim škola neposkytuje, ale již na střední škole získají teoretické znalosti z oboru. Brzy budou muset i lidé s titulem brát práci neodpovídající jejich kvalifikaci, protože dnes jich vysoké školy produkují mnoho.

Hodnoty nejbližší budoucnosti

Co chtějí právě vystupující žáci za středních škol?

Odpověď lze nalézt v dotazníku 2013. Průměrný respondent chce být především zdravý a dokončit školu. Vzhledem k tomu, že jsou v posledním ročníku, tak je tato odpověď logická. Překvapující je, že si spíše ctějí najít práci než jít studovat. Což nekoresponduje s odpovědí na otázku, zda chtějí jít pracovat nebo studovat. Průměrný respondent by byl raději nezávislý na rodičích a již se chtěl postavit na své nohy a spokojeně žít. S prací přichází peníze a ty by rád utrácel za cestování než za věci. Rozhodně si nechce založit vlastní podnik. V tomto lze vidět odraz politické a ekonomické situace.

Hodnotová orientace

Co považují respondenti z roku 2013 za důležité a co za nedůležité a jak se jejich hodnotová orientace liší od respondentů z roku 1996?

Pro respondenty z roku 2013 je nejdůležitější zdraví, láska a životní partner. Pro respondenty z roku 1996 je nejdůležitější zdraví, mír a láska. Vzhledem k tomu, že respondenti z roku 1996 tvoří širší skupinu s mnoha zájmy, koníčky a různým vzděláním. Navíc věk těchto respondentů je patnáct až pětadvacet let, jež je celé období dospívání a část rané dospělosti. Respondenti z roku 2013 jsou z velké části adolescenty. Proto se jejich hodnoty mohou lišit a to zejména v chápání některých hodnot ovšem většina hodnot by měla být postojově nezávislá na věku. Některé hodnoty sice byly porovnány bez ohledu na tuto skutečnost, ale byla zde snaha vypořádat změnu v hodnotové orientaci u respondentů z roku 2013, především u hodnot nezávislých. Jednou z velmi významných hodnot ohodnotili respondenti z roku 2013 tak, že ji umístili na místo sedmé a stejnou hodnotu na místo patnácté respondenti z roku 1996. Tou hodnotou byla hodnota vzdělání, jež je nezávislá na věkovém rozložení respondentů. Tato hodnota by měla být hodnocena nezávisle na věku respondentů, přesto je tato hodnota na vyšším postu u respondentů z roku 2013. V roce 1996 se měla tato hodnota pohybovat někde uprostřed žebříčku, pokud budeme uvažovat o rovnoměrném věkovém šetření a ne v dolní polovině žebříčku. Lze se tedy domnívat, že hodnota vzdělání je dnes považována za jednu z důležitých hodnot, čemuž odpovídá celý vyhodnocený dotazník.

Dalším příkladem velkého rozdílu je hodnota životního prostředí. Kladný vztah k němu měli respondenti v roce 1996 než respondenti z roku 2013.

V těchto zmíněných i dalších hodnotách lze vidět změny v hodnotové orientaci. Některé hodnoty jsou velice individuální a velmi záleží na věku respondentů, přesto mají vypovídající hodnotu o žácích, jež byli dotázáni a je možno si tak představit průměrného respondenta.

6. Závěr šetření

Tato část práce se týkala šetření hodnotové orientace žáků středních textilních škol, kteří končili své studium na střední škole v roce 2013.

Většinu z respondentů dotazníku 2013 tvořily ženy, které studovaly textilní střední školu.

Byl šetřen vztah respondentů ke škole i k životu. Mnoho respondentů nemá kladný vztah ke škole a shledává mnoho chyb na své škole, ať už z oblasti vzdělávání či oblasti učitelského sboru. Vzhledem k tomu, že respondenti hodnotili hodnotu zdraví jako nejdůležitější hodnotu, lze z toho uvažovat, že si svého života váží.

Žebříček hodnot žáků středních textilních škol byl srovnán s hodnotovým žebříčkem respondentů z roku 1996. Ve srovnání těchto žebříčků lze zjistit rozdíl u většiny hodnocených hodnot. Pouze dvě hodnoty získali stejný post v žebříčku. Jedná se o hodnotu zdraví, na prvním místě, a hodnotu politické angažovanosti, na místě posledním.

V poslední části byla hodnotová orientace žáků středních škol z roku 2013 porovnána s hodnotovou orientací respondentů z let 1991, 1992, 1993 a 1996. V této části byly zjištěny rozdíly a změny v hodnotové orientaci v průběhu zmíněných let.

7. Závěr

Teoretická část této bakalářské práce seznamovala s pojmy hodnotové orientace a respondenty. Respondenti zde byli popsáni ze stránky psychické, fyzické a psychologické a to v období před nástupem na střední školu a v době studia na střední škole.

Bakalářská práce se týká hodnotové orientace žáků středních škol. Testovnými respondenty byli žáci středních škol zaměřených na textil. Dotazování byli žáci středních odborných škol a středních odborných učilišť.

Respondenti byli dotazováni na různé otázky a soubory hodnot. Jednotlivé hodnoty měli dle svého uvážení hodnotit známkou jedna až pět, kde pět byla známkou nejdůležitější a jedničkou hodnotili hodnotu pro ně nejméně důležitou.

Pro dotazované respondenty byla nejdůležitější hodnota zdraví a nejméně důležitá hodnota politické angažovanosti. Takto hodnotili respondenti z roku 2013. Získaný žebříček hodnot byl srovnán s respondenty, kteří odpovídali na stejný soubor hodnot v roce 1996. I jejich nejdůležitější hodnotou se stalo zdraví a tou nejméně důležitou politická angažovanost. Ovšem zbývající hodnoty dosahují různých výsledků. Největší rozdíl v hodnocení jednotlivých hodnot je u hodnoty životního prostředí.

Z práce lze zjistit změny hodnotové orientace a zároveň jejich postoj ke škole a budoucnosti.

Dále byly srovnány z pohledu změn v průběhu let. Byla zjištěno, že hodnoty se v průběhu let mění. Mezi hodnoty, u kterých lze pozorovat všeobecnou tendenci růst, patří hodnota společenské prestiže. Klesající tendenci má například hodnota rodiny.

8. Použitá literatura

- [1] SAK, Petr. Proměny české mládeže : česká mládež v pohledu sociologických výzkumů. Vyd. 1. Praha : Petrklíč, 2000. 291 s. ISBN 80-7229-042-8.
- [2] HOLEČEK, Václav; MIŇHOVÁ, Jana; PRUNNER, Pavel. *Psychologie pro právníky*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007. ISBN 978-80-7380-065-9.
- [3] DOBROVOLSKÁ, Dana - DUPLINSKÝ, Josef. Hodnotová orientace vysokoškolačka z hlediska současné koncepce hodnot. 1. vyd. Praha : SPN, 1981. 145 s. Spisy Pedagogické fakulty v Ostravě.
- [4] KOHOUTEK, Rudolf. Úvod do psychologie osobnosti. 2. vyd. Praha : Merkur, 1974. 98 s.
- [5] SMÉKAL, Vladimír. Pozvání do psychologie osobnosti : člověk v zrcadle vědomí a jednání. 1. vyd. Brno : Barrister & Principal, 2002. 517 s. Studium. ISBN 80-85947-81-1.
- [6] ČÁP, Jan - MAREŠ, Jiří. Psychologie pro učitele. Vyd. 2. Praha : Portál, 2007. 655 s. ISBN 978-80-7367-273-7.
- [7] ŘÍČAN, Pavel. Psychologie osobnosti : [obor v pohybu]. Vyd. 5., rozš., V Grada Publishing 1. Praha : Grada, 2007. 196 s. Psyché. ISBN 978-80-247-1174-4.
- [8] MACEK, Petr. Adolescence : psychologické a sociální charakteristiky dospívajících. Vyd. 1. Praha : Portál, 1999. 207 s. ISBN 80-7178-348-X.
- [9] VÁGNEROVÁ, Marie. Vývojová psychologie : dětství, dospělost, stáří. Vyd. 1. Praha : Portál, 2000. 522 s. ISBN 80-7178-308-0.
- [10] Demografie. DEMOGRAFICKÉ INFORMAČNÍ CENTRUM. *ANALÝZA: Zvyklosti spotřeby alkoholu v České republice*[online]. 2003 [cit. 2013-06-23]. Dostupné z: http://www.demografie.info/?cz_detail_clanku&artclID=182

9. Seznam obrázků, grafů a tabulek

Obrázek 1 Maslowova hierarchie potřeb	9
Graf 1 Věkové rozložení respondentů	23
Graf 2 Rozložení pohlaví respondentů	23
Graf 3 Rozložení respondentů, podle navštěvované školy	24
Graf 4 Rozložení hodnocení respondentů jejich známek na základní škole.....	25
Graf 5 Rozložení ne/spokojenosti se studovanou školou	26
Graf 6 Kam směřují respondenti po ukončení studia	27
Graf 7 Chcete se po ukončení studia věnovat svému oboru?	28
Graf 8 Bylo respondentům poskytnuto vše, co budou potřebovat k životu?.....	29
Graf 9 Grafické znázornění hodnot nejbližší budoucnosti	31
Graf 10 Grafické znázornění hodnotové orientace žáků středních škol	35
Graf 11 Grafické znázornění indexů z let 1996 a 2013	40
Graf 12 Srovnání dat z let 1991, 1993, 1993, 1996 a 2013	46
Tabulka 1 Rozložení hodnot nejbližší budoucnosti	30
Tabulka 2 Hodnotové orientace žáku středních škol	34
Tabulka 3 Srovnání hodnotové orientace z roku 1996 a 2013	41
Tabulka 4 Srovnání pořadí hodnot z roku 2013 a 1996.....	42